

מבשר טוב

ס"ג

פרשת ויחי

תשפ"א

עיה"ק ירושלים ת"ו

מאמר "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה"

א

הקדמת הקושיות שבפרשתנו

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב שני חייו, שבע שנים וארבעים ומאת שנה" (מז, כח). צריך לדעת טעם שפירט הכתוב שנות חיי יעקב בארץ מצרים "שבע עשרה שנה", הרי בסיום הכתוב כשמסכם כל שנות חייו "שבע שנים וארבעים ומאת שנה", לא פירט חלוקת מקומות חיי יעקב, כמה היו שנותיו בארץ כנען ובבית לבן וכיוצא, רק הסתפק במספר כלל שנות חייו כולם יחדיו. ומדוע אם כן נצרכו שבע עשרה שנה הללו שבפתיחת פרשתנו לפירוט בפני עצמם, ולפרש שבארץ מצרים היו שנותיו במנין י"ז, ומאי שנא משאר מקומות שלא נצרך לפורטם, וצריך ביאור.

והנה בטרם ירדת יעקב אבינו ע"ה למצרים נאמר (מו, ב-ד): "ויאמר אלקים לישראל במראת הלילה וגו'. ויאמר, אנכי האל אלקי אביך, אל תירא מרדה מצרימה, כי לגוי גדול אשימך שם. אנכי ארד עמך מצרימה, ואנכי אעלך גם עלה, ויוסף ישית ידו על עיניך" ע"כ.

מבואר, שהיה יעקב אבינו מתיירא לרדת מצרימה, ומצד עצמו לא היה חפץ לעזוב את ארץ ישראל. עד שנתגלה אליו האלקים "במראות הלילה", וקיבל בנבואה שצריך לרדת למצרים, ומבטיחו השי"ת שאין לו להתירא מירידה זו, כי "אנכי ארד עמך", ואנכי אעלך גם עלה'.

ויש להבין כאן מכמה פנים, ראשית מה היה יעקב מצד עצמו מתיירא כל כך מן הירידה למצרים, אחר שיוסף שלח אחריו להביאו מצרימה עם כל ביתו.

גם צריך ביאור בכפל לשון הכתוב: "אנכי אעלך גם עלה", הכפיל עלייתו בתרתי, ותסגי במה שיאמר ואנכי אעלך וכו'. ובפשיטות צריך לומר טעם שמצד עצמו לא רצה יעקב אבינו לרדת, כאשר כבר קיימו האבות הקדושים כל התורה עד שלא ניתנה כנודע, ומצד הדין אסור לרדת מארץ ישראל לחוץ לארץ, כמבואר בסוגיא דשלהי מס' כתובות (קי:), עד שאמרו שם שכל הדר בחוצה לארץ "דומה כמי שאין לו אלוה". ולפיכך רצה להישאר במקום מגורי אבותיו דבוק בקדושת הארץ וקדושת השכינה השורה בה. – ולכן נצרך השי"ת להורות לו לרדת ולהבטיחו שיהיה אלוה עימו, כי "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה".

אלא שלפי זה מעתה יש להבין, מדוע באמת נצטווה לרדת מצרימה, ולמה לו לעזוב מקום מגורי אבותיו בקדושת ארץ ישראל. ובוודאי היה יכול יוסף לכלכל את כל בית אביו גם בהיותם בארץ כנען, כאשר כבר מילא להם כמה פעמים את שקיהם מלאים בר ומזון ככל הנצרך להם, ואין מוכרח שיכלכל אותם דווקא בהיותם במצרים.

ואם משום "יוסף ישית ידו על עינך", כדי לראות את יוסף חי וקיים, היה יותר ראוי שיבוא יוסף אליו אל ארץ כנען, יבוא בן אצל אביו, ומדוע נצטרך יעקב אבינו לרדת מצרימה וכל ביתו וכל זרעו עימו.

ב

טו"ב שנות חיי יעקב במצרים יש בהם הכנת יסוד קיום ישראל בטוב בתוככי מצרים, טובת הגוף וטובת הנפש בתוך צרת שעבוד גלות מצרים ערות הארץ

והנראה בעזה"י, "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", מבואר בספה"ק 'שבע עשרה' בגימטריא "טוב", לומר שבאלו "ז' השנים היו חיי יעקב בטוב ובנעימים. כאשר זכה לראות יוסף בנו שהתאבל עליו ימים רבים חי בשלמותו, מושל בכל ארץ מצרים ועומד בצדקו. וכל בניו ובני בניו כשתילי זתים סביב, שלמים ביראתם ובצדקותם.

כדאיתא בזוהר הק' ריש פרשא דידן (דף רטז:): "ויחי יעקב וכו'. יעקב נמי קיים בתפנוקי מלכין, בעינוגא וכיסופא לגרמיה, לא אתפרש דא מן דא. והכא אקרי 'ויחי', דהא כל יומי לא אקרי 'ויחי', בגין דכל יומי בצערא הוה בצערא אשתכחן, עליה כתיב (איוב ג, כו) 'לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז'. בתר דנחת למצרים אקרי 'ויחי', חמא לבריה מלכא, חמא לכל בנוי זכאין צדיקין, וכלהו בתענוגי ותפנוקי עלמא, והוא יתיב בינייהו כחמר טב דיתיב על דורדייה, כדן אקרי 'ויחי יעקב' וכו'. תנא, כל אינון שנין שכינתא יקרא דקודשא בריך הוא עמיה אשתכחא, ובגין כך חיים אקרו וכו' ע"כ.

ותיקון יעקב אבינו ע"ה בי"ז שנות תפנוקי מלכא במצרים, בבחינה מסוימת קשים יותר משאר תיקונים שפעל ועשה בשנות חייו. כאשר ידוע שניסיון העושר גדול יותר מניסיון העוני, כמ"ש זקני הק' זי"ע בתולדות אדם (פר' נשא ד"ה יברכך). ובפרט כשמגיע ניסיון העושר מיד אחר ניסיון העוני, במעבר מקצה אל קצה. כמו שהיה יעקב אבינו עד עתה באבלות וצער גדול שנים רבות על איבוד יוסף בנו יקירו, ושכינה הסתלקה ממנו בהיותו חגור בשקו, וניטלו ממנו מדרגותיו והשגותיו הגדולים. ועתה בבת אחת התהפך הכל לעושר הגדול בגשמיות וברוחניות, וצריך לעמוד בניסיון העושר, ובפרט בתוככי טומאה קשה זו של ערות הארץ.

והנה זאת ידוע שטובת הצדיקים נאה להם ונאה לעולם, ובוודאי כן בטו"ב שנותיו של יעקב אבינו במצרים, שלא את עצמו ואת טובתו האישית הוא דורש ומבקש. וכל מעשה אבות סימן לבנים, וכל מעשיהם ופעלם של הצדיקים, ובפרט של האבות הקדושים, עושים ופועלים לטובתם של ישראל. כי הנשמה הכוללת של הצדיק ושל אבות העולם, כל מעשיה ופרטיה כולם בשביל בני ישראל אחריהם לדורות עולם.

ונראה כוונת הכתוב ללמדנו במה שפרט אלו השבע עשרה שנה, בחלוקה מיוחדת מתוך כל קמ"ז שנות חייו. להודיענו שכל אותה הטובה שהיתה ליעקב בטו"ב שנים הללו, לא בשביל עצמו בלבד היתה, אלא בכך נטע זרעים נאמנים לבניו אחריו שיוכלו לחיות בטו"ב גם בתוככי ארץ מצרים, ערות הארץ.

וגם שיוכלו להחזיק מעמד איתן אף בניסיון העושר, כאשר ידוע שהיו בגלות מצרים גם עשירים ועתירי נכסין, ורבים מהם שלא רצו לצאת עם בני ישראל ממצרים, מחמת שלא עמדו בניסיון העושר, ועם כל גזירת עבודה קשה בחומר ולבנים, היו נהנים בממונם ונפלו בניסיון הקשה. [עיין להלן ס"ג פרשת שמות].

והיינו שפירט לנו הכתוב, 'ויחי יעקב בארץ מצרים טו"ב שנה', שבכך הכין בהכנה דרבה את אפשרות קיומם של ישראל בגלות מצרים, שיוכלו להחזיק מעמד בצרות השעבוד, הן בשעבוד הגוף והן בשעבוד הנפש. ובאותם טו"ב שנים שהיה יעקב חי בארץ מצרים טו"ב שנה, יצר את המציאות והשתית הדרך של אפשרות הטוב בתוככי מצרים. – ורק מתוך אותה הכנת טו"ב שהכין יעקב לבניו, היו ישראל יכולים להחזיק מעמד בצרת השעבוד, ולמצוא האפשרות בתוך הגלות והקושי להחזיק בטוב. ועם כל גזירת 'ענותו בסבלותם', "וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים וגו'" (שמות א, יד), החזיקו ישראל מעמד, ומצאו להם פינת טו"ב בפרטיות ובכללות.

וכן בטובת הנפש, שעם כל החשכות הקשה וסתימת עיניהם ולבם של ישראל קדושים בגלות המר, היו מחזיקים ביהדותם ונשארו נאמנים באמונתם, לא שינו שמם לשונם ולבושם וכו'.

וכל זאת מכוח אותה הכנה שהכין ישראל סבא לדורות, שלכן נצרך לרדת בעצמו מצרימה, ולא סגי ליה במה שיוסף ישית ידו עליו בארץ כנען, אלא נצרך לרדת הוא וביתו עם כל שבטי קה וכל זרעו אל גלות מצרים. שעל ידי זה שהיה חי ופועל בקדושת תורתו ועבודתו בדבקות שכינתא קדישתא בתוך ארץ מצרים, כבש הדרך שבמצרים לבניו אחריו, ותקע להם יתדות נאמנים להחזיק בטו"ב הגשמי והרוחני אף בתוך הגלות ובתוך טומאת מצרים הקשה. ומכוחו של אותו זקן היו ישראל שמורים בקדושה וטהרה כל אותם שנות גלות קשה שבמצרים, מתוך עבודתם הקדושה והטהורה של יעקב אבינו ויוסף הצדיק ששמר על קדושתו בעוז ובמסירות נפש במצרים, וכן בהכנת עבודתם של כל שבטי קה

וזרעם עמהם בקדושתם. שבכך הכינו וסללו הדרך לבני ישראל הבאים אחריהם, כשנכנסו לקושי שעבוד הגלות והטומאה הנוראה שבמצרים, שיישאר בתוקף קדושתם, לא פגמו ולא נטמאו בה כלום, כנודע מ"ש (שמו"ר א, כח) שרק אחת היתה ופרסמה הכתוב וכו'.

וכל זאת למדנו ממה שנצרך הכתוב לפרט לנו מנין שנות יעקב אבינו טו"ב שנים במצרים, וזאת מלמדנו הכתוב במאמר "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", שנדע אותם טו"ב שנות הטובה של יעקב במצרים בתפנוקי דמלכא, שכולם הכנה וזריעת התשתית לעצם קיום בני ישראל אחרינו בשנות גלותם, כמבואר.

ומתוך אותה עבודת פרך שעבדו ישראל מאות שנים בגלות מצרים בהכנעה ובשפלות, ומתוך חשכות שעבוד הגוף והנפש. סללו את הדרך לקבלת התורה בהר סיני, כנודע שגלות מצרים הכנה למתן תורה, ואילולי שקדמה אותה גלות לא היה שייך מעמד הר סיני. וכד"א (שמות ג, יב) "וזה לך האות כו', בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". והיינו מחמת שמתוך שעבוד הקשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה, סיגלו בנפשם אופי העבדות, שיהיו יכולים לשעבד את נפשם תחת עול תורה ומצוות, וקיבלו הכוחות להיות עבדים נאמנים להשי"ת ולתורתו. וכאשר הכתוב מעיד בהם בכמה מקומות, שעל מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים, "להיות לכם לאלקים", כדי שיהיו עבדי ה' ולא עבדי פרעה. וכמ"ש (ויקרא כה, נה) "כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, אני ה' אלקיכם". – שמתוך אותה עבדות יהיו יכולים לשעבד את עצמם בכל המצבים ובכל הדורות לעבודתו יתברך שמו, באיזה מצב שעבוד שיהיו.

ולדוגמא נוכל לראות בדור אחרון, הכוחות בלתי טבעיים של מסירות נפש, שהיו קבוצות רבות בשנות השואה, שהמשיכו בעסק התורה ועבודת השי"ת בעוז ותעצומות, בתוככי גיטו ווארשא ושאר הגיטאות, במחותרות ובמרתפים נחבאים, מתוך סכנה נפשית עצומה, ולא נתנו אל לב שום קושי ושום סבל, רק נתנו עצמם כשור לעול וכחמור למשא לעמוד בגבורה בכל העינויים שעינו אותם בסבלותם. – וכל זה נקבע בנפש ישראל, על ידי שעבוד גלות מצרים כאשר עינו אותם בסבלותם, והתרגלו לטבע השעבוד. – אלא שביציאת מצרים יצאו לחירות שלא יהיו משועבדים לפרעה ולייצר חלילה, כי אם עבדים נאמנים לה' ולתורתו, ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, שהיא חירות הנפש השלמה.

וכן בשנים שלאחר השואה, כשקיבלו עליהם את הדין בדומיה, ולמרות כל מה שעבר עליהם, שאיבדו את כל היקר להם, ובקושי יצאו אחד מעיר ושנים ממשפחה בעירום ובחוסר כל, ולא התמלאו טענות ותלונות מדוע עשה ה' ככה, ורק אנחנו העם הנרדף סבלנו מרורות צרות וייסורים קשים יותר מכל האומות, ואין כאן המקום להאריך בזה.

ואף גם זאת נפעל בישראל בכוח 'יציאת מצרים', אף כשהיו שקועים במ"ט שערי הטומאה, שיהיו ישראל יכולים בכלל ובפרט לצאת ולהתעלות מכל מצב שיהיה. וכל יהודי ויהודי באיזה מצב שלא יהיה שקוע בטומאה עד צוואר, אף אם נפל בעומק השאול בדיוטא התחתונה רח"ל. יכול מכוח יציאת מצרים לשוב תמיד בתשובה, ולהתעלות מנפילתו הקשה.

ומכאן היסוד הגדול שידע כל איש ישראל נאמנה, שלא להניח עצמו להתייאש ח"ו בשום מצב. ויידע ויכיר בפנימיות לבו שיכול לצאת מצרה לרווחה, להוציא את עצמו מאפילה לאור גדול, שזה הכוח הכניס השי"ת ביציאת מצרים שהיא נצחית לדורות, ויש בה "חירות עולם", לייסד אפשרות יציאה וגאולה מכל מצב שלא יהיה.

וחזינן זאת להדיא גבי רבי אליעזר בן דורדיא, שאף כי נפילתו היתה עד תחתית השפלות, שלא הניח עבירה אחת שבעולם שלא עבר עליה, אף על פי כן עלה ונתעלה בשעה אחת עד רום המעלה. כדאיתא בפ"ק דעבו"ז (יז): "אמרו עליו על רבי אליעזר בן דורדיא, שלא הניח זונה אחת בעולם שלא בא עליה. פעם אחת שמע שיש זונה אחת בכרכי הים, והיתה נוטלת כיס דינרין בשכרה, נטל כיס דינרין והלך ועבר עליה שבעה נהרות. בשעת הרגל דבר הפיחה, אמרה, כשם שהפיחה זו אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה. הלך וישב בין שני הרים וגבעות, אמר הרים וגבעות בקשו עלי רחמים וכו'. אמר, אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו. יצתה בת קול ואמרה, רבי אליעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא וכו'. בכה רבי ואמר, יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת. ואמר רבי, לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן, אלא שקורין אותן רבי" ע"כ.

ולפי זה תתבאר היטב דעת הסוברים שחובת זכירת יציאת מצרים בכל יום היא מן התורה. והיינו כפי המתבאר שיזכור היטב יסוד יציאת מצרים, שמכוחה יוציא עצמו בכל יום מן העצבות ומן הייאוש, ויוכל להתגבר בכל עוז למרות כל הקשיים. וכמ"ש הצדיקים נ"ע, שיותר חמור מן העבירה עצמה הייאוש שנופל בו האדם לאחריה, שבזה הוא ממילא בידי הסטרא אחרא שיעשו בו כרצונו, ובכל תאוה או ניסיון קטן יפול בו תיכף מתוך ייאושו, אף בדברים חמורים ביותר

רח"ל. וכל עיקר השתדלות הייצר היא להפיל את האדם אל זרועות הייאוש, שבכך הוא תפוס בידו, ודו"ק. ומתוך זו הזכירה התמידית יוכל להעלות עצמו בתקות הטוב, למצוא מזור ותרופה בכל עת קשה.

ועוד נראה לי בעז"ה ביסוד יציאת מצרים ממ"ט שערי טומאה, שבוודאי אינה כסדר הטבעי כמבואר בספרים, אחר שנפלו בדיוטא תחתונה כל כך, הללו והללו עובדי עבודה זרה כמעט בלא שום הבדל. וכיצד נתעלו ויצאו מכל זה ברגע אחד.

ברם, זאת יבואר בהקדם דברי המדרש (ב"ר פז, ו): "מטרונא שאלה את רבי יוסי, אמרה לו, אפשר יוסף בן שבע עשרה שנה היה עומד בכל חומאו, והיה עושה הדבר הזה [שעמד בניסיון אשת פוטיפר]. הוציא לפניו ספר בראשית, והתחיל קורא לפניו מעשה ראובן ובלהה, מעשה יהודה ותמר. אמר לה, מה אם אלו שהם גדולים וברשות אביהן, לא כסה עליהם הכתוב, זה שהוא קטן וברשות עצמו על אחת כמה וכמה" ע"כ.

ויש להבין תשובת רבי יוסי לשאלת המטרונה, שלכאורה רק הוכיח לה מספר בראשית ובקל וחומר שאין הכתוב מכסה בדבר, וברור שאם התורה כתבה זאת הרי בוודאי כך היה, שהרי גדולים ממנו שברשות אביהם לא כיסה עליהם הכתוב. – אבל לכאורה עיקר שאלתה היתה כיצד אפשר שיוסף שהוא בן שבע עשרה שנה בכל חומו עומד בניסיון נורא כזה, ועל כך לכאורה לא השיב כלום.

אך נראה על פי המבואר, שאף בגלות הפרט של כל יחיד שכינה יורדת עמו, וכמו שבגלות הכלל כל מקום שגלו שכינה עמהם, כן הוא בגלות הפרט, שאף היחיד היורד ונופל בין העמים והטומאה, שכינה מקדימה לו שם להיות לו לעזר ואחסימך, ולסייע בעדו בכל הנצרך בגוף ובנפש.

והנה בשאלת ההיא מטרוניתא, בוודאי צדקו דבריה והנחת שאלתה נכונה ופשוטה, שמצד טבעי האדם לא יתכן שיהיה בחור צעיר ונמרץ בן שבע עשרה שנה יפה תואר ויפה מראה, הגדול בבית הזה, עומד בניסיון אש קשה כזה. כאשר האריכה הגמרא ביומא (לה:): בקושי אותו ניסיון, שלא היה בפעם אחת, כי אם י"ב חודש יום ויום, בגדים שלבשה שחרית לא לבשה ערבית, ומפתה אותו בכל מיני דרכים, ואף בעינויים קשים ומרים, עיין שם.

אולם אם נתבונן מצד הרצון הפנימי של יוסף הצדיק, הוא בתוך לבו ונפשו לא רצה בשום אופן לחטוא, כאשר הכתוב מעיד בו (בראשית לט, ח): "וימאן". ואף כי מצד טבעי הגוף היה זה ניסיון חמור בבלתי אפשרות לעמוד בו כטענת המטרונה, אבל מצד הרצון שבלב, הרי נשמתו בערה בקרבו באש קודש, וימאן בשלשלת שלא להיכשל ח"ו בחטא הנורא.

וממילא מכיון שרצון הלב להחזיק בתמימות הקדושה השלמה, הרי בזה קיימא לן (מכות י:): "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו" עיין שם, ובמהרש"א על אתר. ואותה שכינה היורדת עם כל יחיד ויחיד בגלותו הפרטית, שירדה עם יוסף לשמרו ולסייעו בגלותו במצרים, היא שעמדה לו לסייע בעדו בכוחות בלתי טבעיים, והיה השי"ת בעזרו, כמ"ש (קידושין ל:): שכאשר יצרו מתגבר על האדם ומבקש להמיתו, "אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו".

היינו שמשיב ר' יוסי על שאלת ההיא מטרוניתא, הוציא ספר בראשית והוכיח לה נאמנות התורה באותו מעשה, לומר שאכן אין שום הסבר טבעי בתשובת שאלתה שתוכל להסביר כוח עמידתו בזה, אלא שהתורה הקדושה מעידה בו שעמד בעוז בניסיונו, והיינו שזו התורה היא שנסכה בו כוח איתן להתקיים ולעמוד לפניך בעוז ותעצומות שלא ליפול ברשת הייצר הנורא, בכוח אלקי ממעל שהכינה תורה עבורו.

כיוצא בדבר נראה ביסוד יציאת מצרים ברגע אחד מדיוטא התחתונה ביותר של מ"ט שערי טומאה, שכבר הכין להם יוסף הצדיק יציאה זו, שתהא באותו סדר ובאותו מהלך. בהיות שמצד הרצון הפנימי שבלב לא רצו ישראל להשתקע שם יותר בטומאת מצרים, וליפול ח"ו אל שער הנו"ן שאין ממנו תקומה, כאשר מתחילה לא ירדו כי אם "לגור בארץ" (בראית מז, ד), ולא להשתקע בה. ויאמן העם בנבואת משה רבינו שבא לגואלם ולהעלותם בשליחותו יתברך. – הרי ממילא מכיון שהרצון והשקות הלב והנפש בערה בקרבם להתרפק על דודם באהבה ורעות, עמדה שכינה לצידם להעלותם מעומק בור ודות, ולהעלותם ברגע אחד ממ"ט שערי טומאה אל מ"ט שערי קדושה.

וזה הכוח של יציאת מצרים הנצחית נטבע לדורות עולם, לכלל ולפרט, בכל מצב שלא יפול בו איש ישראל, שמוכנת עבורו היציאה והגאולה. – כאשר רק יהיה מצידו הרצון והחשק לצאת מטומאתו, ולהתקרב אל הקדושה. ומובן לפי זה הפלא הגדול שהתחבטו רבים וטובים, כיצד החזיקו ישראל מעמד בגוף ונפש תחת גזירות שמד קשים ונוראים. וביותר שהצמיחו מקרבם צדיקים וגאונים מופלאים בדורות חשוכים ואטומים מכל זיק של קדושה, אלא שהרצון לטוב הבווער בקרבם דחפם בעקשנות דקדושה שלא להתייאש ח"ו, ושלא להזניח עצמם חלילה בשום פנים ואופן, יהיה מה שיהיה. ודו"ק היטב בכל זה, כי הוא יסוד נפלא, בעזה"ת.

הכנת יעקב אבינו בטו"ב שנות חיות מצרים את כל שורש הגלויות כולם, שיחזיקו ישראל מעמד איתן בכל מקום שגלו

והנה גלות מצרים שורש כל הגלויות, כשם שיציאת מצרים שורש כל הגאולות, שהיא גאולה נצחית, כד"א (ברכת אמת ואמונה) "ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם".

וכמו כן הכנת גלות מצרים, אף היא יש בה שורש הכנה לכל גלויות ישראל בכל הדורות. וכשם שבא הכתוב ללמדנו "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", שהכין וכבש הדרך לבניו שיוכלו להחזיק בטו"ב בגלות מצרים. – וכענין שמצינו כבר באברהם אבינו ע"ה בטרם ירידתו מצרימה, שאמר לו השי"ת (ב"ר מ, ו): "צא וכבוש את הדרך לפני בניך". [עיין בבא בתרא ק.]. – כן יש בה הכנה לכל גלויות ישראל בכל מקום שהם ובכל זמן שהם, הן ביחיד והן ברבים. שיוכל איש ישראל להחזיק מעמד בטו"ב אף כשיתגלגל בנכר, אפילו אם יהיה במקומות נידחים, וכל גלויות שגלו ישראל והתפזרו בכל קצוי תבל, הכין ופעל ישראל סבא ע"ה שיהיו יכולים להחזיק מעמד בטוב, הן בטובת הגוף והן בטובת הנפש.

וכבר היה לעולמים בסדר גלויות ישראל, שהגיעו למקומות רחוקים נידחים וריקים כמו מדבר שממה ברוחניות, וכמעט שלא היה באפשרות להחזיק מעמד במקומות ההם בתורה ויראת השם יתברך. ואף על פי כן היו ישראל מתגברים ונלחמים על יהדותם, ועלה בידם לבנות אף בארצות נידחות מאוד מקומות יישוב לעם בני ישראל, שבמשך השנים היו פורחים בישיבות ובתי מדרשות של תורה וקדושה.

וכדוגמת גלות אמריקה, שכידוע בדורות שלפנינו בשנים שלפני מלחמת העולם, היו הצדיקים חוששים ומתייראים מאוד שלא יהגרו בני ישראל לגור באמריקה. כאשר באותם שנים רבים חללים הפילה, והרבה מאוד מאחינו בני ישראל שעברו לאמריקה התבוללו ונטמעו בין הגויים, ולא יזכר מהם שם ישראל עוד רח"ל.

ופירשו הצדיקים טעמא דמילתא, לפי שבאותם מקומות שלא דרכו רגלי אבותינו ורבותינו הקדושים בדורות קודמים, לא הכינו ולא ייסדו המקום לתורה ולקדושה. ובלא הכנה מוקדמת של האבות והצדיקים שלפנינו, שיזריעו ויסללו תורה וקדושה, לא ייתכן להחזיק מעמד ביהדות באותם מקומות.

אמנם עם כל זאת, עינינו הרואות בזמנינו כיום אף בארצות הברית, שקמו ונבנו מקומות תורה ויראה, ואלפים ורבבות מאחינו בית ישראל יושבים שאנן באמריקה והיכלי הישיבות מלאים תורה ועבודה.

ועל כרחך לומר שכל זה מכוח אותה הכנה דרבה, שהכין יעקב עם יוסף הצדיק ושבטי קה, כשהתחילה גלות מצרים בירידתם בעצמם עם כל ביתם וכל אשר להם מצרימה. והם שהכינו וייסדו האפשרות להתקיים ברוח ונפש גם במקומות רחוקים נידחים. שכל ארצות הגלות בכלל 'ארץ מצרים', מחמת מיצרי הגלויות והייסורים והחשכות הנורא שבעולם בהסתרה שבתוך ההסתרה בגלות המר. – ואף על פי כן יש בכוחם של ישראל להחזיק מעמד טו"ב, ולמצוא תמיד את האור המבליח בתוך החושך. וכל זה מכוחו של אותו זקן שכל חייו מסירות נפש בשביל דורות הבאים, שיוכלו להחזיק מעמד איתן אף בעת היותם נידחים בגלות.

וביותר אמורים הדברים לימינו אנו כיום, שהחושך והטומאה מתגבר ביתר שאת ועוז. והניסיונות והקשיים מתגברים תמיד, כשהטומאה הקשה חודרת ומגעת לכל מקום, ועם מכשירים זעירים נכנסת אל הכיס הקטן של איש ישראל לטמאותו ולהורידו אלי שחת רחמנא ליצלן. – וכבר מילתי אמורה זה כמה, שדורנו כיום קשה יותר מדור המבול, אשר השחית כל בשר את דרכו על הארץ, והתגברות הטומאה בזמנינו בפרהסיא בראש כל חוצות עוד יותר קשה מבדור המבול. ויש לי הוכחות ברורות בזה, וכבר ביארתי במקום אחר, שדברים חמורים ומאוסים שבדורות קודמים היו אפילו הגויים מענישים עליהם, נהפכו בדורנו כמו נטייה טבעית של האדם, ואף מנסים לאשר זאת על פי חוק, כמי שהתועבות הללו פשוטים ומותרים לכל איש לפי תאוותו המאוסה, רחמנא ליצלן.

ומתוך זו החשכות הנוראה והקליפה הקשה הממלאה כל ארץ בזמנינו כיום, יכול איש ישראל ח"ו ליפול לזרועות הייאוש המר, כי כיצד ניתן להחזיק מעמד כשגלי הטומאה סוערים בשצף קצף, וכזוטו של ים שוטפים הכל בשטף מים הזידונים, רחמנא לישובן.

אך זאת צריך לדעת אל נכון, שכבר הכין לנו אבינו הזקן ישראל סבא, עם יוסף הצדיק ע"ה ושבטי קה, וכל האבות הקדושים נ"ע, אבותינו ורבותינו, שהכינו את ימות 'עקבתא דמשיחא' הללו, שנוכל להחזיק בהם מעמד איתן. ועל אף

כל הסערה הגדולה, והתגברות הטומאה והפריצות באופן מבהיל בכל העולם, יכול איש ישראל קודש למצוא מקום טו"ב לגופו ולנפשו ולנפש ביתו, להחזיק בטובה ולהישמר היטב בקדושה וטהרה, ולהתעלות כהוגן בתורה ויראת שמים ובמידות טובות אף בתוככי גלות המר הזה.

וכל גלויות ישראל כולם עד סוף כל הדורות כולם בכלל זה שלימד לנו הכתוב בפרשתנו, "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה". להודיע שהתקיים בו ביעקב "ויחי" בטוב ובנעימים בתוככי מצרים, כדי להכין את כל גלויות ישראל ואף את ימות עקבתא דמשיחא הללו, כמו שנתבאר.

ובזה יבואר מאמר השי"ת ליעקב כשנתיירא לרדת מצרימה, מחמת טומאת ארץ העמים וחשכת הגלות המתגברת שם. ושלפיכך נגלה אליו האלקים אז "במראות הלילה" (לעיל מו, ב), להראות לפניו שיש התגלות אלקים גם בתוככי חשכת הגלות הנמשל ללילה. וכמו שנפלה על אברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים (לעיל טו, יב) "אימה וחשכה גדולה", בעת שנתבשר על גלות ישראל בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם וכו'.

ועל כך מבטיחו השם יתברך נאמנה, "אנכי ארד עמך מצרימה", שלא תחשוש ותתיירא מגודל אותה חשכות, כי 'אנכי ארד עמך', ושכינה הקדושה עם ישראל תמיד בכל מקום שגלו. כמ"ש בפרק בתרא דמגילה (כט.): "תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן. גלו למצרים שכינה עמהן, שנאמר (ש"א ב, כז) הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים וכו'". והבטיחו השי"ת נאמנה שהוא בעצמו כביכול יהיה בסעודו להמציא אפשרות הטובה להתקיים בגוף ובנפש בכל מקום שגלו, ויוכלו להחזיק מעמד בקדושת ישראל.

ומתוך זו ההבטחה שאנו מובטחים "אנכי ארד עמך", מתקיים בישראל מ"ש במסכת יומא (נו): שאפילו בשעה שהם טמאים רח"ל שכינה עמהם, וז"ל הגמרא: "השוכן אתם בתוך טומאתם (ויקרא טז, טז), אפילו בשעת שהן טמאים שכינה עמהם. אמר ליה ההוא צדוקי [מינא] לרבי חנינא, השתא ברי טמאים אתון, דכתיב (איכה א, ט) 'טומאתה בשוליה'. אמר ליה, תא חזי מה כתיב בהו 'השכן אתם בתוך טומאתם', אפילו בזמן שהן טמאין שכינה שרויה ביניהן" ע"כ.

וכל זו המעלה נובעת מאותה הבטחת עליון "אנכי ארד עמך מצרימה", כביכול גם כשהם יורדים ח"ו, בכל מקום ובכל מצב קשה שלא יהיה באיש ישראל, אף בטומאה היותר קשה, מוכנה השכינה עימו, להמציא עבורו אפשרות עליה והצלה מאותה טומאה. "כי לא ידח ממנו נידח" (ש"ב יד, יד), אפילו הנידחים והרחוקים ביותר, יש להם תמיד מן המוכן, להיעזב מכל אותה טומאה וזוהמא המקיפה אותם, ולשוב אל צור מחצבתם בקודש, מתוך אותה הטובה שהכין יעקב בתוך גלות ארץ מצרים.

וכבר אמרו בגמרא פ"ה דסוכה (נב.) שמבלעדי עזרתו יתברך ממעל לא יוכל איש ישראל להתגבר על יצר הרע. וכמ"ש: "אמר רבי יצחק, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, שנאמר (בראשית ו, ה) [כל יצר מחשבת לבו] רק רע כל היום'. אמר רבי שמעון בן לקיש, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לז, לב) 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו'. ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו אינו יכול לו, שנאמר (שם לג) 'ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו" ע"כ.

הרי, שאפילו על הייצר הטבעי שעומד באדם, לפתח חטאת רובץ, גם כן כי אפשר להתגבר כנגד מה שמתסיס מחשבת לבו 'רק רע כל היום', ומתגבר עליו לבקש להמיתו. – כי אם בכוח מה שהשם יתברך עוזרו ומגין בעדו, לא יעזבו בידו ולא ירשיענו בהשפטו. וכל שכן וקל וחומר בהתגברות הטומאה והחשכות על פני כל הארץ, וככל שהתגלות מתגבר יותר כן מתגבר ומתגדל כוח הטומאה והסטרא אחרא רח"ל. ובודאי פשוט שמוכרחים אנו כל העת שיהיה הקב"ה עוזרו, לעמוד כנגד הטומאה והניסיונות הקשים.

ולפיכך באה אותה הבטחה בברכה של גלויות, "אל תירא מרדה מצרימה, כי לגוי גדול אשימך שם, אנכי ארד עמך מצרימה". – שיהיה השי"ת עמנו יחדיו בתוככי חשכת הגלות, אפילו בזמן שהם טמאים שכינה שרויה ביניהם, ה' לא יעזבנו בידו, ואם רק ירצה ויתגבר מעט איש ישראל מצידו כנגד ניסיונות הייצר יש לו סייעתא דשמיא עצומה בתוך כל הקשיים לעמוד ולהתגבר איתן ולהתעלות בטו"ב, הן בטובת הגוף והן בטובת הנפש.

וכן מצד צרות הגוף והסבל והעינויים שעוברים ישראל בגלות הן בכללות והן בפרטיות, כי באמת בגלות קשה זו אנו תמיד בעת הצרה, ואף כשאין רואים כל כך הצרות. כידוע מאמר א"ז הרה"ק רבי נתן דוד משידלובצא זצוקללה"ה, הביאו בדברי בינה לפסח (דף כג), וז"ל: "בכל עת צרה וצוקה אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה. בשם אאמו"ר הרה"ק ז"ל ז"ע, היינו שצריך האדם לידע, איך שבכל עת ורגע הוא עומד בצרה וצוקה, ואין שום זמן לומר עליו שזה העת הוא טוב, שבאמת בכל רגע ורגע צריך האדם לרחמי שמים, להשגיח עליו ולסעודו ולתמוך להינצל מכוח העמים

העומדים עלינו לכלותינו, אלא שאין לנו מלך אלא אתה, שהכל הוא כוחו תברך העוזר והסומך לישראל בכל עת ורגע" עכ"ל"ק.

והיינו מחמת כי מצד סדרי העולם בגלות המר, הרי הגויים כולם שונאים לישראל. כאשר אמרתי מכבר במאמר בעל הגדה "והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקב"ה מצילנו מידם". והלא ראינו כמה וכמה דורות ומקומות שלא קמו על ישראל לכלותם, והיו ישראל חיים במקומותיהם בשלום, כדוגמא שאנו רואים כיום באמריקה ועוד מקומות כהנה.

אך הלכה הוא בדינו שעשיו שונא ליעקב, והגוי מצד טבעו חפץ תמיד לאבד את ישראל ח"ו. אלא שזה גופא ממה שהקב"ה מצילנו מידם, במה שמהפך את לבבם לטובה עלינו. ורק מחמת אותו נס ההצלה שהיפך השי"ת את ליבם לטוב לנו, יכולים אנו לחסות בשלום בצילם. ונמצא שמצד הטבע הפשוט, אנו תמיד בעת צרה ומצוקה, ורק רחמיו יתברך הם שעומדים לנו ולקיומנו.

ויסוד זה מסביר היטב מה שהתחבטו הרבה בעניינה של השואה האיומה, שקמו עלינו רוצחים באכזריות נוראה להכחיד עם שלם מן העולם על לא עוול בכפם. וכבר ניסו הרבה מחוקרי השואה לבאר את מניעיו של היטלר ימ"ש בזה, ולא הצליחו להעלות בידם דבר. ורבים מהם הודו שעל כך אין שום הסבר, כי בשאר טענותיו של היטלר כשיצא למלחמת העולם, היה ניתן למצוא סיבה וטעם. כשרצה להחזיר לגרמניה את השטחים שנכבשו ממנה במלחמת העולם הראשונה, וכיוצא בדבר כשיצא לכבוש מדינות נוספות מסיבות אסטרטגיות. אבל לשנאתו את היהודים לא מצאו שום הסבר מניח את הדעת, ומדוע נטפל אליהם להשמיד עם שלם.

אך הוא הדבר שדיברנו, שזהו מטבעו הפשוט של עשיו הרשע, הלכה היא בידוע עשיו שונא ליעקב, ורק מה שניצלים מהם תמיד הוא מחסדי הבורא שמהפך את ליבם. ובאותם שנים היה צריך רק להסיר אותה הצלה שהקב"ה מצילנו מידם, וממילא נתגלה הפנימיות המוסתרת בליבם שהיא שנאה עזה ויוקדת לעם קדוש, וממילא יצא הקצף, רחמנא ליצלן.

ובאשר המשיך הכתוב בהבטחת ברכה של גלויות: "כי לגוי גדול אשימך שם", נראה שאינה רק בכמות ריבוי הגשמי, שנעשו לגוי גדול ועם רב. אלא אף באיכות ובכוחות הרוחניות, שיתגדלו בכוחות עצומים בלתי טבעיים להתעלות לרום המעלות לבחינת "גוי גדול" בשיעור קומה עילאה. כאשר זכו אכן מתוך גלות מצרים למעלת קבלת התורה בסיני כמשנ"ת, שנאמר בהם שם (תהילים פב, ו) "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כולכם".

ואף זו ההבטחה של "גוי גדול" נתונה לדורות עולם, בתורת ברכה של גלויות בכל גלויות ישראל, הן בגלות הכלל והן בגלות הפרט, שיש לו הבטחה נאמנה בתוך הגלות "כי לגוי גדול אשימך שם".

כי כשם שישנה גלות כללית, כן יש גלות פרטית של כל איש מישראל לפי בחינת נפשו ועניינו. וכנוסח התפילה (ריבון העולמים ללש"ק): "שתרחמיני עוד בגלותי לגאלני", היינו בגלותי הפרטית שלי, מלבד גלות הכלל. ולכן לא אמר לגאלני 'מגלותי' חוצה, אלא 'בגלותי', בתוככי הגלות ישנה גם כן גאולה פורתא, וגאולת הפרט של כל אחד לפני עניינו.

וחביבותא דישראל שגילה רבי שמעון בר יוחאי הנ"ל, שבכל מקום שגלו שכינה עימהם, לא אמורה רק על הגלות הכללית. אלא הוא הדין באותה הבטחה ממש גם בגלות הפרט, שבכל מקום שגולה איש ישראל היחיד שכינה עמו לעוזרו ולסייע בעדו תמיד.

כאשר אין בכלל אלא מה שבפרט, וכל האמור בכלל שייך גם בפרט. וזה מיסודות קיומם של ישראל בגלות, ששכינה עמהם בכל מקום שגלו, וכמו כן הוא בגלות הפרט של כל איש מישראל, שבכל מקום ובכל מצב שנמצא בגלות שכינה עימו.

וידיעה זו נחוצה ומועילה מאוד לכל בר ישראל באשר הוא, לדעת שיש עימו שכינתא קדישתא צמודה עימו לסייע בעדו, והשי"ת בוודאי לא יעזבנו בידו של היצר ח"ו, וכשיקרא אל אלקים בחזקה בוודאי יהיה נכון עמו, וקרוב לכל קוראיו. ולא יניח אדם לשמוע בשום פנים ואופן לעצת היצר המחדיר היאוש ללבבות ישראל, ולחשוב שאין לו את הכוחות ואין ביכולתו לעמוד בניסיון ח"ו, כי הקב"ה עוזרו ומסייעו שיוכל להתגבר ולהכניע היצר, ואין נותנים לאדם ניסיון שלא יוכל לעמוד בו.

ולכן צריך כל איש ישראל להשריש בקרבו אמונה איתנה זו, שהקב"ה עמו תמיד, ולא לתת לעצמו ליפול חלילה בייאוש, רק לגלות ניצוץ של תקוה בכל מצב שהוא, ולחזק לבבו ונפשו בעזרת אביו שבשמים.

ולפעמים מביא השי"ת את איש ישראל למצב כזה של קושי וייסורים בגשמיות וברוחניות, כדי שתהיה תפילתו לישועה כראוי וכיאות, וכמ"ש (יבמות סד). "מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים".

ומתוך צרה מתפלל אדם כראוי לפניו יתברך, על דרך שכתב בסה"ק קדושת לוי ז"ע (ליקוטים): "ישועת ה' כהרף עין. 'הרף' מלשון (דברים ט, יד) 'הרף ממני'. דבשעה שכבר אין העין רואה מוצא לתקוה, אזי תבוא הישועה" ע"כ.

ועל זו הדרך פירש אא"ז היהודי הקדוש זצוקללה"ה (יהודי הקדוש עה"ת בשלח, דף מד). בפסוקי תהלים (יג, ג): "עד אנה אשית עצות בנפשי יגון בלבבי יומם. רומז, שכל זמן שאדם מדמה בנפשו שיש לו עוד עצה האיך להיושע, זהו סימן שעדיין הוא רחוק מהישועה, עד שיתוודע לו שאין שום עצה רק שהשם יתברך בעצמו יעזור לו. וזה פירוש 'עד אנה אשית עצות בנפשי', כל זמן שאני אשית עצות בנפשי להיושע, עדיין 'יגון בלבבי יומם', עד שאתוודע שבלתי ה' יתברך שמו אין להיושע" ע"כ.

והיינו שישועת ה' בוודאי מוכנה עבורו, כי אנכי ארד 'עמך' בפרטות בכל מקום שגלו. והיא תתגלה ותבוא כאשר יידע האדם נאמנה שאין לו עצה ומוצא לצאת מן המצב המיואש כי אם בישועת ה', ומתוך זו ההכרה בפנימיות הלב באמת זוכים לישועת ה'.

וכל זה כדי שיידע ויכיר בנפשו, שלא כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ויבוא להתגאות בישועתו ובגדלותו, אלא הכל מכוח ישועת ה' שהביא אליו את כל הטובה הזאת. ובכך יישאר אף לאחר הישועה באותה ענווה ושפלות כמו שהיה בעת הצרה, כדברי קדשו של זקני הס"ק מביאלא זצוקללה"ה (דברי בינה פרשת אמור): "בדרך צחות אמרתי, 'פאר ענוים בישועה' (תהלים קמט, ד). שיש לפעמים שאדם הוא עניו מחמת שהוא מדוכא בייסורים ח"ו וכדומה, שאין לו ממה להתגאות את עצמו. וההתפארות של הענוים, שיודעים שהם באמת ענוים, הוא, אם השם יתברך מושיע אותם בכל הענינים לטובה" עכ"ל"ק.

והיינו טעמא, כי מטבע האדם לזקוף את הצלחתו לעצמו ולמעשיו, ותולה ישועתו במה שפעל הוא ועשה ו'סידר' לעצמו ישועה. – אבל הפאר של הענוים הוא שגם בישועה נשארים ענוים, וגם לאחר שרואה ישועתו והצלחתו, אינו תולה בעצמו כלום, ויודע ומבין שהכל מתנת חנם מן השמים.

ד

יישוב כפלות העליה "אעלך גם עלה" בעלייה כפולה ומכופלת מתוך עמידת איתן בקושי צירוף הגלות המר, שעל כך "יש שכר" גדול בזה ובבא

והמשך הכתוב באותה נבואה עצמה, אחר שמבטיחו בסדר הגלות והירידה, כי 'אנכי ארד עמך', לגלותו ולהודיעו נאמנה גם בסדר העליה. כמו שסיים בו הכתוב: "ואנכי אעלך גם עלה".

ונראה ביישוב טעם כפילא דלישנא "אעלך גם עלה", להכפיל אותה עליה, שיש בה עליה כפולה ומכופלת, הרבה יותר מן העליה בסדר הרגיל אילו לא היה יורד בגלות. – כי דווקא מתוך הירידה לגלות, ומתוך הנפילה הקשה, זוכים אחר כך להתקומם ולהתרומם לעליה כפולה במעלה גבוהה ונעלה מאוד, שלא כסדר העליה הטבעית שמצד סדר טבעי האדם בהתעלותו. כי מתוך ההתמודדות והמלחמה הקשה שנלחם כנגד הייצר הנורא הבוער כאש, ומתוך ההתגברות כנגד הטומאה הקשה וכוחות הסטרא אחרא הרודפים אותנו חרמה. דוקא מתוך העמידה וההתגברות כנגד רוחות קשות כאלה, מתחשל איש ישראל יותר בתוקף וחוזק עצום, להעלותו במעלות נשגבות כפולות ומכופלות מן הסדר הרגיל הנעשה בעולם בלא קשיי הגלות.

ולבאר זאת העליה הכפולה, נראה בהקדם מאמר רבינו הבעש"ט הק' ז"ע בפרשא דידן, בספר בעל שם טוב (אות ג-ד), וזל"ק: "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתים (מט, יד). בשם הריב"ש, בפסוק 'יששכר חמור גרם', רצה לומר יש שכר, על ידי זה שהחמור [חומריות] גורם". [מתוך צוואת הריב"ש דף יב ע"ב].

"בשם הבעל שם טוב [ספר אור הגנוז לצדיקים פרשת ויחי], דהכי פירושו, 'יש שכר' שהחמור גרם. פירוש, על ידי מאכל ומשתה שהם דברי החומר, גורם זה השכר, על ידי שמעלה לגרם המעלות את הניצוץ הקדוש, שהיה רובץ בין המשפתים, שהוא בין היסודות ובשפלות" עכ"ל"ק.

כלומר, שמפרש תיבת "יששכר" בתרכובת של שתי מילים "יש שכר". וכן הוא להדיא בזוהר הק' (ח"א קנח).: "דכתיב 'יששכר', יש שכר. – 'כי יש שכר לפעולתך' (ירמיה לא, טו)" עכ"ל"ק.

ומפרש הכתוב טעמו ונימוקו עימו, על מה יש את השכר הגדול הזה ליששכר. – זאת מחמת "חמור גרם", עובי החומריות גורם, במה שצריך יששכר תמיד להתגבר ולהילחם כנגד החומריות והתאוות הקשות המלאות כל ארץ,

ולהדוף תמיד את מושכות הגוף העכור המושכו כחמור אחר החומריות, והוא מתגבר ומתנער תמיד כנגדו, לעסוק בתורה הק' ולעבדו השם יתברך בנאמנות. – על כך שפיר "יש שכר", כי עומד בעוז ותעצומות בקשרי המלחמה הזו תמיד.

ויותר התבארו הדברים במשנתו הטהורה של מרן הנועם אלימלך זצוקללה"ה בהאי פרשא דידן, וזל"ק (פרשת ויחי, דפו"ר דף כז: טו"א): "או יאמר, ויחי יעקב כו' (מז, ח). דהנה ראוי להשכיל ולהבין על קבלת שכר המצוות, הנה מצד השכל והדין, אינו מחמת קיום המצוות. כי מאחר שהבורא יתברך שמו ויתעלה בראנו לכבודו, ואין אנו מספיקים להודות על אחת מאלף כו' על הטובות כו' שעשה עמנו. וראוי ונכון היותינו מקיימים מצותיו הקדושים, כמאמר התנא (אבות ב, ח) 'אם למדת תורה הרבה אל תחזיק כו' כי לכך נוצרת'. – אך עיקר קבלת שכרינו, הוא מצד שהבורא יתברך שמו נתן בנו יצר הרע, המסית אותנו בכל עת ורגע, ומתגבר עלינו להתאוות תאוה, ולהרהר חלילה בעבירה, וכל יצר מחשבותיו 'רק רע כל היום'. והאדם עומד כנגדו, ובתחבולות יעשה מלחמה נגדו, להיזהר ולהישמר מכל דבר רע, מחניפות ושקרים וליצנות ולשון הרע, ותאוות והרהורים והדומה להם. לזה צריך מלחמה ועבודה רבה, לשבר כח התאוות היצר הרע, וזהו עינוי וסיגוף גדול. – על ידי זה הקדוש ברוך הוא מקדשו ומטהרו וכאילו עשה מצוה. כי על ידי המצות אנו מתקדשים ומתטהרים, כאמור 'אשר קדשנו במצוותיו וכו'. וזהו שהתפלל משה רבינו עליו השלום (תהלים צ, טו) 'שמחנו כימות עיניתנו', פירוש שתשמחנו בקדושתך כימות עינתנו על ידי היצר הרע שאנחנו מוכרחים לשבר כח תאוותיו וכו'. 'כי תקדמנו ברכות טוב' (תהלים כא, ד), פירוש, על ידי זה שהבחירה לאדם, והיצר הרע מסיתו, והוא כובש את יצרו. על ידי זה יקדמנו השם יתברך ברכות ושכר גדול וכו'".

"וזהו (מט, יד-טו) 'יששכר חמור גרם כו'. פירוש, 'יש שכר' לאדם, על ידי שה'חמור' הוא הגוף החומר החומד ומתאוה, והאדם משבר כח תאוותו, הוא גורם לו לשכר הגדול. 'רובץ בין המשפתים', פירוש הלשון שהוא רובץ בין המשפתים, שהבחירה בידו לדבר בלשונו כרצונו. 'ירא מנוחה', פירוש, ואדם משבר כח תאוותו, ואין רואה רק שיהיה לו מנוחה מהתאוות והמחשבות זרות, על ידי זה גורם לו: 'כי טו"ב', פירוש שיש לו השפעות משם הרחמים שהוא גימטריא טוב [עי"ש]. וזהו 'ויחי יעקב בארץ מצרים', פירוש על ידי שהיה משבר כח התאוות היצר הרע הנקראים 'ארץ מצרים' שהיא הקליפה, על ידי זה היה לו חיות והשפעה מהשם הרחמים שהוא גימטריא שבע עשרה כנ"ל, וקל להבין" עכל"ק הזך, עיין שם עוד.

מדברי קודשם אנו למדין, שיש שכר דוקא מתוך "חמור גרם", כאשר מתגבר ונלחם ומתמודד כנגד משיכת החומר על החומריות, ועומד בניסיונות הקשים המתגברים כגלים סוערים כנגדו, ודווקא מתוך עמידה איתנה כנגד כל נחשלי החיים, עולה האדם ומתעלה יותר, ועל כך 'יש שכר', כי תקדמנו ברכות טו"ב, בברכה ושכר עצום ברוחניות ובגשמיות.

ומעומק דברי קדשו של הנועם אלימלך אנו למדין, שלא רק שיקבל שכר על מניעתו מן התאוות, כאשר 'יש שכר' אחר 'חמור גרם'. אלא שבעבודה הזאת שהיא באה בקושי וטורח ועמל רב, יזכה שהקב"ה "מטהרו ומקדשו", כד"א "אשר קדשנו במצוותיו", להזדכך ולהיטהר מכל טומאה וזוהמא שדבקה בו, על דרך (ירמיה יד, ח) "מקוה ישראל ה'".

וכורח העמידה בניסיונות הקשים והתמודדות החיים, לא ניתן רק לאנשים הפשוטים. אלא אף הצדיקים רמי המעלה מתמודדים ונלחמים תמיד כנגד הניסיונות והמניעות והמפריעים בעדם, לפי דרגתם הנעלה.

כמו שכתב כ"ק אאמו"ר זצוקללה"ה בספה"ק חלקת יהושע ריש פרשא דידן (דף פא: שלהי טו"א בא"ד): "אפילו אנשים גבוהים, לפעמים נופלים מהמוחין קדישין, כמ"ש (יחזקאל א, יד) 'והחיות רצוא ושוב'. וזה מרומז (שמות לג, כג) 'וראית את אחורי ופני לא ייראו', שלפעמים צריך להיות בחינת 'והחיות רצוא ושוב', 'ופני לא יראו', שלא יוכל להיות תמיד במדרגה להסתכל עין בעין וכו', עיין שם שהאריך.

ובזה פירש בפרשא דידן: "ביקש יעקב לגלות את הקץ, שיראו באור בהיר אור ה' בכל דבר. 'ונסתלקה ממנו שכינה', שהראו לו כמו שהשכינה הק' הוא מסתתר בכמה לבושין, די לעבד להיות כרבו. ובעת קץ אי"ה נזכה לחזות בנועם ה' במהרה" עכלה"ט.

וכבר הביא אא"ז זצוקללה"ה בדברי בינה, מ"ש הקדוש בעל 'נועם אלימלך' זי"ע, שלא יבוקש אצלו השכר למעלה על אותם השנים שעבד את בוראו מתוך תענוג ומתיקות עליון. – שכן אחר שזכה להשיג הטעם הנפלא של עריבות מתיקות תורתנו הק', וזכה להשיג אותו העידון העליון שבעבודת השי"ת. הרי זה גופא שכרו הגדול, ש"שכר מצוה מצוה" (אבות ד, ב), היינו זו המצוה עצמה שזוכה להתדבק בדבקות מופלא עם חי עולמים ב"ה, ואין לך טובת הנפש גדולה מזו. – אבל עיקר שכרו למעלה יהיה על אותם השנים, שנלחם כנגד ניסיונות הייצר, עד שזכה להשיג כל אותם מדרגות מופלאות, והיה צריך להילחם בעוז ותעצומות בגבורה עילאה, כדי להתדבק בבוראו, על כך יש שכר טוב הנצחי המובטח לעולם הבא.

ולמדנו מבין בתרי הדברים, שאפילו קדוש עליון ונשגב כהרבי ר' אלימלך זי"ע, גם הוא עבר ניסיונות וקשיים והתמודדות ומלחמת הייצר. ומי לנו גדול מן הנועם אלימלך, שעצם נשמתו הטהורה מצד עצמה זורחת ומאירה בקדושה של מעלה נוראה. ואף על פי כן, נצרך גם הוא לעבור ניסיונות וקשיים לפי מדרגתו, כי "שבע יפול צדיק וקם" (משלי כד, טז).

כמ"ש א"ז הרה"ק מהרש"ל מלענטשנא זצוקללה"ה: "הסתכלתי בשבעה רועים, וראיתי עד שעמדו על מעמדם, כמה ייסורים ועינוים ועגמת נפש עברו עליהם" ע"כ.

וכנראה מדברי קדשו, שאין שום אפשרות לעמוד מעמדו ללא ייסורים ועינויים, ורק מתוך אלו הייסורים והעגמות נפש כשעומד בהם בחזקה, הם שמעמידים אדם על מעמדו.

הוא שמבטיח הכתוב מתוך העמידה האיתנה בגבורה ועוז בירידת הגלות, "אנכי אעלך גם עלה", לא סתם עליה, כסדר כל עליה שלאחר הירידה, שאין ירידה אלא לצורך עליה. אלא 'אעלך גם עלה', עליה כפולה ומכופלת, דווקא מתוך הקשיים הנוראים הללו שאנו סובלים בעול הגלויות ועול הגויים, ובעיקר עול טומאת הייצר והחשכות הנורא המתגבר עלינו בעקבתא דמשיחא. – דוקא מתוכם זוכים ישראל להתעלות עצומה, הן בפרטות ישראל, בכל יחיד ויחיד, הנלחם ומתגבר כנגד יצרו, ומחזיק מעמד בנסיונות אש קשים שבדורנו. והן בכללות ישראל כשמחזיקים מעמד בתוקף התגברות הגלות המר, שבתוך כך בונים ומייסדים ומכינים התעלות כפולה ומכופלת בעליה הנפלאה שלאחר התקומה והגאולה.

ולפיכך צריך איש ישראל להעריך מאוד כל התאמצות וכל התגברות, שמתחזק כנגד הייצר, ובפרט בעתים קשים הללו שהתגברה מאוד מצוקת הנפש, וקשה בזמנים לחוצים כאלו להחזיק איתן בשקידת עמל התורה ועבודת השי"ת. ולהאמין באמת בכל לב, שבכל פעולה ופועלה שעושה ופועל איש ישראל לטוב בזמנים נמוכים וחשוכים כאלו, הרי הוא מקובל מאוד למעלה, ופועל גדולות ונצורות.

וכבר הבאתי רבות פעמים מ"ש בסה"ק לקוטי תורה, להרה"ק מהר"ם מטשערנוביל זצוקללה"ה (דף ג.) וז"ל: "צריך להאמין באמונה שלמה, כשאדם מנענע אפילו באצבע קטנה – מנענע עולמות עליונים רוחניים, כמו שאמר הבעל שם טוב ז"ל. וצריך להבין כי כל האדם כלול מכל העולמות, וד"ל" עכ"ל.

והנה אם בכל הזמנים הדברים אמורים, שבפעולת אצבע קטנה של איש ישראל מנענע עולמות עליונים, ועל אחת כמה וכמה במעשה הטוב ואפילו במחשבה טובה, שפועלים מאוד בשמים. קל וחומר בזמנים נמוכים הללו בהסתרה שבתוך ההסתרה בעקבתא דמשיחא, שבכל טיפת אור שמאיר זרח בתוך החושך שמחים מאוד לקראתה.

אך לזה צריך שיאמין בזה בכל לב, ומתוך אמונה יוקדת זו יעריך ויוקיר עד מאוד כל פעולה טבא שזכה לשמח השכינה הק'. ויידע נאמנה להשריש בלבבו כמה גדול אפילו דבר קטן שעושה בטוב, כמו שנתבאר.

ובזה מובן מה שכתב בספה"ק ברית מנוחה, שהיה הבעש"ט הק' משתמש בו תדיר, במ"ש רז"ל (חולין ז): "אם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, ואם ראשונים כבני אדם אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי פינחס בן יאיר". – שכל זה לא שייך בדורות אחרונים הללו, שהם עולים בחשיבותם.

וזה לשונו (ניקוד הח' יז א): "תוכל להשיג ולהבין עוצם גבורות אלקיך ונפלאותיו, יותר ממה שהשיגו הקדמונים בחכמתם הגדולה. כי זה אמת דורות הראשונים לעולם חכמתם, שהם היו חכמים מחוכמים. דורות אמצעיים אינם כל כך, אחרונים חכמים מן הראשונים. וזה לפי טבע לפי יצירת העולם, כמו שהגלגל חוזר והראשונים שעולים מלאים, והאמצעיים שופכים, והאחרונים שואבים ונגולים כדי שישפכו גם המה" ע"כ.

והדברים מבוארים היטב לפי דרכנו, מחמת שדורות האחרונים צריכים לעמוד בניסיונות קשים תמידיים, בעולם טמא ומזוהם מאוד, כאשר יבואר עוד להלן. ונדרשים לעסוק בתורה ובמצוות על אף שאין משיגים בהם הטעם העליון בהשגות נפלאות כדורות הראשונים, ונמצאים מכל הצדדים בעבודה קשה יותר מבדורות קדומים, ולכן עבודתם חשובה ונעלה כל כך.

ועלינו להשריש היטב בליבנו יסוד גדול זה, שיש שכר על כל העינויים והייסורים הקשים הללו של הגלות.

ושמעתי מפי מורי חמי זצללה"ה בפסוקי תפילה למשה (תהילים צ, טו) "שמחנו כימות עניתנו, שנות ראינו רעה". פתח הכתוב בימים וסיים בשנים, ברישא אמר 'כימות' עניתנו, ובסיפא עבר לדבר מ'שנות' ראינו רעה, וצריך ביאור. [עיין מלבי"ם על אתר].

ברם פירש, שמטבעו של אדם בזמנים הקשים העוברים עליו בייסורים ועגמות נפש שנראים בעיניו כימים ארוכים וזמן זמנים טובא. וזה שאמר 'שמחנו כימות עניתנו שנות ראינו רעה', שאותם הימים בעינינו ראינו אותם כמו שנים שלמות של רעה. ומבקשים מהשם יתברך שישמחנו על פי מה שנראה בעינינו, כמו שנים רבות של עינויים.

ונמצא השכר בא משלם על פי "שנות ראינו רעה", ויימצא השכר גדול מאוד על כל אלו העינויים וייסורים קשים שבגוף ובנפש, שמתוך כולם יזכו לשכר הגדול והעצום שלעתיד לבוא, עין לא ראתה אלקים זולתך.

והנה ראיתי לכ"ק אא"ז צוקללה"ה בדברי בינה שבפרשתנו, שמבאר כמה יסודות בענין הגלות, הנוגעים לעניינינו.

וזל"ק (ויחי דף שפד): "וזה פירוש מה שאמרו חז"ל (ברכות יב.), לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהיה שעבוד מלכות עיקר ויציאת מצרים טפל לה. משל למהלך בדרך ופגע בו ארי ונצול ממנו, והתחיל לספר מעשה ארי, פגע בו זאת וכו', עד מספר מעשה נחש. – והמשילו חז"ל גלות הראשון לארי וזאב, וגלות הזה לנחש. כי ענין הגלות, שמקבלים מישראל את המיסים והארנוניות וכדומה, הוא נמשל לארי וזאב, שדורסים ואוכלים להנאת עצמם למלא נפשם".

"אבל גלות אחרון הוא נמשל באמת לנחש, כי הנחש הוא עפר לחמו, ואין לו שום הנאה מנשיכתו, כי אם שנאה בלבד להזיק את האדם. כן הוא בגלותנו האחרון בעוונותינו הרבים, שעושים לנו יסורים קשים ומרים בכל עת, על לא דבר, אף במה שאין להם שום הנאת עצמם בזה. – ועיקר רצונם הוא להיות לבן יש ישראל למינות ואפיקורסות רחמנא ליצלן, כמו הנחש שאמר דלטוריא על בוראו [עי' ב"ר יט ד, כ א], וכפר בהשם יתברך, כמאמר חז"ל (ב"ר כ, ב) שאמר, מן העץ הזה אכל הקב"ה וכו'. וכתב (במדבר טו, לט) 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', ואמרו חז"ל (ברכות יב:) זה מינות ועבודה זרה, כי עינא וליבא הם תרין סרסורא דעבירה (ירושלמי ברכות א, ה)".

מבואר כאן עומק גלות האחרון שנמשל אל הנחש, שאין לו שום הנאה מנשיכתו, כן עושים לנו הגויים ייסורים קשים ומרים בכל עת על לא דבר, גם כשאין להם שום הנאה בדבר. ומה שכתב שמזיקים להם לישראל בעיקר כדי להחדיר בלבבם מינות ואפיקורסות, הגם שבימינו אנו אין זה כל כך בגלוי כאשר היה בימי זקני הק'. אבל זהו מחמת שמסתירים כוונת הזדונית ואינם באים עלינו להזיק בגלוי, אבל השפעת 'גלות אמריקה' בדורנו בכל העולם היא מלאה כפירה ואפיקורסות נוראה בכל הקדוש והיקר, רק למלאות העולם טומאה וזוהמא, כדי שיעקרו ישראל מליבם תורה וקדושה, להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך.

ולכן רואים אנו בזמנינו בהרבה מקומות של פזורות ישראל, שגוזרים עליהם את גזירת החינוך, ומתערבים בכוח בצורת החינוך שמחנכים בני ישראל את בניהם ובנותיהם בקדושה וטהרה. כמו שאנו רואים כאן בארץ הקודש בגזירת לימודי ליב"ה, וכן באנגליה ובבלגיה, ואף באמריקה, מתחדשים תמיד גזירות שכאלו. וכל זאת מחמת שרוצים בכוח לקלקל חינוך ישראל ח"ו, להכניס להם לימודיים חיצוניים שיכניסו בלבם טומאה וקרירות באמונה השלמה, רחמנא ליצלן.

וממשיך זקני הק' זי"ע ומפרש, שכל כוח עמידתנו בזו הגלות הכל מכוחו של ישראל סבא בשנות חיותו במצרים, כאשר ביארנו בזה. וזל"ק (שפד): "וזה שפעל יעקב אבינו ע"ה בהי"ז שנה שהיה במצרים, אשר מספרו הוא 'טוב', הרומז למידת יסוד. אשר לא יוכלו ח"ו להטות לב ישראל לדעתם הכוזבות ח"ו, שזה הוא ענין השעבוד כנ"ל. וזה פירוש שכיון שנפטר יעקב אבינו ע"ה 'נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד', היינו שעניניהם ולבם של ישראל הם תרי סרסורא דעבירה ח"ו, פעל יעקב אבינו ע"ה בעצם קדושתו ותפלתו בהשבע עשרה שנה שהיה במצרים, השריש כוח קדושתו בישראל, והקביע בתוכם, אשר גם אחרי פטירתו יהיו עיניהם ולבם סתומין וחתומין, שלא יהיה בהם פגם ח"ו על ידי צרת השעבוד דוקא, שהוא ענין גלות השני, מה שהאומות משעבדין בהם רק כדי שימשכו לדעתם הכוזבות למינות ואפיקורסות ח"ו. ויעקב אבינו ע"ה פעל זאת בלבבות בני ישראל ברוב קדושתו בהי"ז שנה שהיה במצרים, שיהא נשרש בלב ישראל אמונת ואחדות השי"ת. ועיניהם ולבם שהם תרי סרסורא דעבירה יהא סתום וחתום לבל יגע זר במעיין חתום ח"ו. וזה שהסתימה הוא בכאן בפרשת 'ויחי יעקב', שהוא טובתן של ישראל, שפעל והשריש בלבבות ישראל בעת שהיה חי עמהם במצרים, אשר אחרי פטירתו מהם יהיה סתימה הזאת לעיניהם ולבם של ישראל".

והנה הן הן הדברים אשר נדברנו באורך במאמר זה, בהכנת טו"ב שנות חיות מצרים של ישראל סבא ע"ה עם בנו יוסף ושבטי קה, שהכין בכך גלויות ישראל לדורות עולם. וכמו שפירש לפי דרכו שבכך 'נסתמו עיניהם ולבם של ישראל', שיהיו סתומים וחתומים ושמורים מכל השפעת טומאת וזוהמת ואפיקורסות הגלות שלא תוכל לשלוט בהם.

וממשיך זקני הק' ומפרש לנו הסגולה הנפלאה לעמוד בזו הגלות, מכוח השבת קודש. וזל"ק (שם): "וכן הוא ענין השבת, שאיתא בגמרא (שבת קיח:) שבזכות שמירת שבת ניצול משעבוד מלכות. לפי שהשבת מורה על אחדות השי"ת, כדאמרינן בגמרא (עי' תוס' חגיגה ג: ד"ה ומי כעמך ישראל) ג' מעידים זה על זה, הקב"ה והשבת וישראל. ועל ידי קדושת שבת נסתמו גם כן עיניהם ולבם של ישראל, שלא יגע בהם מגע נכרי ח"ו, להטות להם למינות ואפיקורסות

ח"ו. ועל כן אמר הפסוק 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', וכתוב [בתריה] 'למען תזכרו את כל מצוות ה', שהוא מרמז על יום השבת שהוא שקול כנגד כל התורה [ירושלמי ברכות א, ה, ודב"ר ראה]. לפי שהשבת פועל בלב ישראל אמונה ואחדות השי"ת, שלא יטו לבבם להטות מאחדותו יתברך. ועל כן אמרו שעל ידי שמירת השבת ניצול משעבוד מלכיות, שעל ידי קדושת שבת שהוא אחדותו יתברך, מבטלים מהם צרת השעבוד, והם באים לרשות השם יתברך ואחדותו" עכלה"ק.

אמנם כדי שתפעול השבת את סגולתה המופלאה לקיום בני ישראל בגלות, ולשמירת עיניהם ולבם של ישראל שיהיו שתומין וחתומין בקדושה. צריך לנצל את יום השבת לתורה ועבודת השי"ת כראוי, שבכך הרי הוא משתמש באותה סגולה שתפעל את פעולתה בנפשו, להחדיר בליבו ונפשו את קדושת השבת.

ולגילוי קדושת השבת לא סגי בשמירה מחילול שבת בשב ואל תעשה בלבד, אלא צריך לנצל את כוח סגולת השבת באופן חיובי, כמ"ש בתנא דבי אליהו (רבא פ"א) שבת יעשה כולו תורה. וזה"ל: "אמר להם הקב"ה לישראל, לא כתבתי בתורתך (יהושע א, ח) 'לא ימוש ספר התורה הזה מפריך', אף על פי שאתם עושים מלאכה כל ששה ימים, שבת יעשה כולו תורה. מכאן אמרו, ישכים אדם וישנה בשבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, ויקרא בתורה וישנה בנביאים, ואחר כך ילך לביתו ויאכל וישתה, לקיים מה שנאמר (קהלת ט, ז) 'לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך', לפי שאין לו מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד" ע"כ.

וכבר עוררתי כמה פעמים, שלא נכון ההרגל שהתרגלו הרבה אנשים לעשות את יום השבת, ליום של ביקורים וטיולים שונים וכדומה, כי לא לזו התכלית ניתנה השבת. אלא כדי להתקדש ולהתרומם בדבקות השי"ת ותורתו באחדות ישראל, קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד (זוה"ק ח"ג עג.).

ומתוך שמנצלים את השבת לתורה ולקדושה, מפעילים את סגולתה היפה, שתחדיר בליבנו ובנפשנו כוח קיום להחזיק מעמד בגלות המר הזה, ושלא ליפול בניסיונות אש קשים של עקבתא דמשיחא.

ועיקר כוחם של ישראל בגלות, והסגולה היותר טובה להחזיק מעמד בגלות הוא בעסק התורה הקדושה. כמ"ש (סנהדרין צח:): "שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים".

והגם כי עיקר עסק תורה צריך להיות לשמה, כדי שתחדור קדושת התורה היטב בלב ונפש. – מכל מקום נראה שבדורותינו אנו כל שלומד כדי לשמור ולעשות ולקיים, הרי הוא בכלל תורה לשמה. שזה פשוט לשון 'תורה' מלשון הוראה, שמורה לנו דרכי יושר במעשים הטובים והישרים בעיני אלקים ואדם.

ומרגלא בפומיה דכ"ק עט"ר אאמו"ר זצוקללה"ה זי"ע, להזהיר אודות מה שכתב באיגרת הרמב"ן ז"ל: "והוי זהיר לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקיימה, וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו" ע"כ.

וזה עיקר לימוד לשמה, לחפש לקיים למעשה מה שלומד, כמו שאנו מבקשים "ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים", כי הלימוד והעשייה למעשה אזלי בהדי הדדי, ולא סגי בלימוד בלבד, רק לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, שבימינו סגי בזה להחשיבה כתורה לשמה.

אמנם צריך לדעת שכל אלו הסגולות של התורה ושל השבת לא יפעלו במידות מושחתות ח"ו, כמ"ש בתנא דבי אליהו (רבא פ"א) "דדך ארץ קדמה לתורה". והיינו שכדי שיעלו התרופות הללו את פעולתם לטובה, וייכנסו ויחדרו בלב ונפש פנימה, צריך שיהיו לאדם מידות טובות ומתוקנות, בנעימות ובנחת ובסבר פנים יפות, שבכך תהא תורה מפוארת בכלי מפואר. – אבל מי שמידותיו מושחתות, הרי אין לה לקדושה מקום לחול, וגם אם יכניס הרבה תורה ועבודה לא ייצאו מקום לפעול את פעולתם לטובה בנפשו, והמידות המקולקלות יקלקלו הכל חלילה, ולפיכך מן ההכרח לתקן המידות לטובה.

ה

לימוד הלכה למעשה מכל האמור בגודל שכר העמידה בניסיונות מר הגלות והמעלה העצומה שזוכים ישראל לחיחשב כמו "אבות" בעבודת דורות הללו

נמצאת זאת תורת העולה מכל המדובר, שזאת עלינו לדעת נאמנה, להחדיר ולהשריש עמוק בליבנו, שכבר הכין לנו יעקב אבינו ע"ה, וכבש דרך טו"ב, לקיומנו בגלות הזו עד סוף כל הדורות.

בזה שומה עלינו להרחיק מאוד מאיתנו את זרועות הייאוש המר, המזדחל תמיד לקרבנו על ידי הצר הצורר מבפנים, לרפות ידיים כושלות, ולדכא כל תקוה ואפשרות תקוה, לומר לעצמו בעומק לבבו ח"ו, 'שווא עבוד אלקים', כאשר בין כך אינו רואה פרי בעמלו, ואין מצליח להתגבר ולהתנשא מכל ניסיונות קשים הגוברים עליו כהר.

אך אם רק ייטיב להבין את אשר לפניו, שכבר מוכנה וכבושה הדרך לפניו, ואחר שייגעו וטרחו אבותינו ורבותינו הק' במסירת דמם חלבם ונפשם בשביל זרע ישראל קודש. הרי מהרה יגלה וימצא הדרך להבין, שאין זה אלא ניסיון עבורו, להתגבר כנגדו, ובנקל יוכל בהתאמצות מעט לשבור כל המסכים המבדילים, ולהכניס עצמו לבו ונפשו בתורה הקדושה, וקרבת אלקים טוב.

וזאת עלינו לדעת נאמנה, שבחשכות עקבתא דמשיחא כל דבר קטן שעושה איש ישראל, פועל גדולות ונצורות בשמים ובארץ. והוא אחד מעיקרי הניסיונות של עקבתא דמשיחא, שרוצה היצר להכניס אותנו תמיד בכורי הייאוש, שלא נעריך את מעשינו, ושלא כדאי להתאמץ בעבודת ה', כי בין כך אין מעשים הללו שווים מאומה, וכיוצא בזה בהרהורי שווא ומדוחים. וכמ"ש הנביא (מלאכי ג, יג-יד) "חזקו עלי דבריכם אמר ה', ואמרתם מה נדברנו עליך. אמרתם שווא עבוד אלקים, ומה בצע כי שמרנו משמרתו, וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבאות".

וזו היא עבודת איש ישראל בזמנינו, אף שאינו מרגיש את ערך עבודתו, שיאמין בכוחותיו הסגוליים שלו, כוחות של 'עם סגולה'. ושכל דבר שעושה חשוב ונשגב עד מאוד בשמים, וזה תפקידו בעשיית התורה והמצוות. והיינו שאמרו בגמרא מכות (כד). "בא חבקוק והעמידן אל אחת, שנאמר (חבקוק ב, ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'. שאין הכוונה בזה רק לאמונה בהשם יתברך, דהא פשיטא שהיא תחילת יסוד היהדות. אלא 'צדיק באמונתו' דידיה, שמאמין בעצמו וכוחותיו הנוראים לפעול ולעשות. ולהאמין בכל לב שאף שאין רואה ומרגיש שעבודתו פועלת לעילא, הרי בוודאי הכל נפעל ונעשה למעלה ולמטה בלא שירגיש ויחוש זאת, רק 'באמונתו' יחיה. [ועיין עוד באורך בזה בספר "מבשר טוב שבועות" מאמר סגולת ישראל, עיין שם].

וזאת ידוע כי "מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך", ובעקבתא דמשיחא ובפרט בזמנינו שהחושך הרוחני שבעולם מתגבר ונעשה עב וקשה מאוד, הרי לעומתו יבוא כל מעט של אור רוחני וידחה הרבה מן החושך. – ובה נוכל לקרב אל השכל ואל הלב להבין ולהשכיל, מדוע כל דבר קטן שאיש ישראל מתגבר ופועל בקדושה חשוב עד מאוד. כי אמת המידה בערך וחשיבות כל דבר נמדדת לרוב על פי תוצאותיה המרחיקות, ובזמנינו כשאנו זקוקים כל כך אל האור הנערב הלז כדי להרחיק את הגלים הנוראים של הטומאה והזוהמא השוצפים כנגדנו בשצף קצף להטביענו ח"ו. הרי בכל פעולה טובה שמונעת מישראל אותה טומאה, נעשה נחת רוח גדול ועצום להשם יתברך, מפני שלעת כזאת הכל משתוקקים ומצפים עד מאוד לאור מתוק זה. כדוגמת עת הרעב, שכל דבר מאכל שרק נמצא הכל קופצים עליו ושמחים בו, וכד"א (עמוס ח, יא) "הנה ימים באים נאום ד' אלקים, והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם, ולא צמא למים, כי אם לשמע את דברי ה'".

והדברים אמורים בפרט בעקבתא דמשיחא, כאשר החושך מתגבר שבעתיים לפני פציעת האור. כדקיימא לן בפ"ח דשבת (עז): "דברישא חשוכא והדר נהורא", ויליף לה התם מברייתו של עולם, דכתיב (בראשית א, ה) "ויהי ערב ויהי בוקר". ללמדנו דלית נהורא אלא מגו חשוכא (זוה"ק ח"ב קפד).

ודווקא לפני האור הגדול והעצום שיהיה בזריחת 'אורו של משיח' בעולם, מוכרח להתגבר יותר החושך. ובטרם כילוי כוחות הסטרא אחרא והטומאה מתגברים ביותר להוציא כל כליהם חוצה. וככל שהחושך מתגבר יותר, בעולם וישראל עומדים ומתגברים בהתעלות עצומה כנגד כל אלו הניסיונות קשים ומרים של עקבתא דמשיחא, כן יותר יגדל 'אורו של משיח', ותהיה הגאולה ועולם התיקון במעלה יותר עליונה. כי הצלחת כל דבר ומעלתו תלויה לפי הכנתו, והגלות מכינה את הגאולה העתידה.

ובפרט נוגעים לנו הדברים עתה כעת חיה, כאשר העולם מתמלא חולאים קשים רח"ל ומגפות קשות, והניסיונות המרים בהתגברות הטומאה מתחדשים וחודרים בתי ישראל קודש פנימה רח"ל. ואלו הם ניסיונות קשים ומרים עד מאוד, אשר לא שערום אבותינו מעולם. כי לא היתה חשכות נוראה כזו, עם ניסיונות אש ומדוחים קשים בייסורים וצרות ועגמות נפש מסביב כמו בזמנינו אנו.

ובגודל החושך הנורא שאין רואים כמעט בהשראת השכינה, מחמת התגברות החשכות והטומאה, מכניס הייצר הרהורי כפורה ואפיקורסות, ה' ישמרנו ויצילנו. ואין עצה בדבר כי אם מה שייסדו אבותינו ורבותינו הקדושים, להתחזק יומם ולילה באמונה פשוטה וחזקה. ולכן הזהיר לנו חבקוק הנביא לאחרית הימים להתחזק באמונה פשוטה, שהיא שקולה בזמנינו כנגד הכל, כמ"ש (מכות כד). "בא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר (חבקוק ב, ד) וצדיק באמונתו יחיה".

והעצה להתחזק באמונה, היא על ידי התבוננות, כאשר יתבונן אל נכון בכל הנהגת העולם בתבונה עצומה, בכל סדר מעשי בראשית ושינוי עתים וזמנים בסדר הגלגלים והכוכבים במשמרותיהם, וכל סדרי הבריאה המופלאים. כמו שאמר דוד המלך ע"ה מתוך התבוננות מעשי שמים וארץ (תהילים קד, כד): "מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית, מלאה הארץ קניינך".

וכן מתוך מערכת חיי האדם עצמו, יוכל לזכות להגיע לאמונה, כאשר יתבונן בפלאות הרבים שנעשים עמו יום יום בעצם קיומו, כד"א (איוב יט, כו) "מבשרי אחזה אלוה".

וכאשר מתבוננים במכונה המופלאה והאדירה הפועלת בסדרי איברי האדם הפנימיים והחיצוניים, במה ששומעים ומרגישים ומדברים ורואים, וכל שאר פעולות האדם ותחושותיו, שאין באפשרות אנוש לייצר כזאת. כענין שאמרו חז"ל, שגם אם יתקבצו כל חכמי אומות העולם יחדיו לא יוכלו ליצור דבר חי קטן.

ולפעמים זאת בישראל, זה רק בדור שלפנינו, שעוד היו יכולים לראות ולהכיר בהתגלות השכינה, והיו גילויים נפלאים מתגלים לפעמים בגלוי אלוקות בעולם. וזכורני מימי ילדותי בארץ פולין שלמעלה, שהיו עוד מספרים לפעמים מענייני דיבוקים שנתגלו לפעמים במקומות שונים, שהיו מגלים נסתרות, ומגלים ומספרים העבירות שחטא איש ישראל במסתרי מסתרים. ונעשה מתוך כל זה התעוררות גדולה לתשובה, אף שלא כל ישראל כולם חזרו בתשובה, היה מתוך כך התעוררות מופלאה. – ובימינו אנו נסתם כל חזון, ואין רואים ואין שומעים מכל זה ושכיוצא בזה כלום.

וכן היו הצדיקים שלפנינו מראים לפעמים בעוז גילוי אלוקות עליון, כאשר ידוע ומפורסם. ובילדותי סיפר לי הר"ר ירמיה מביאלעבזיג ז"ל, שבבחרותו היה ישן בחדרו של כ"ק דו"ז צוקללה"ה בעל ארון עדות זי"ע, אחר שנתאלמן ונצרך לעזרה. והיה שומע באמצע הלילה שהיו מדברים עמו, שואלים שאלות והוא עונה, וראה בחוש שעוסק בתיקוני נשמות.

וכן סיפר לי, שלפני שנכנס כ"ק מרן אדמו"ר הק' מלברטוב בברית הנישואין, לקחו אביו דו"ז הרה"ק רבי נתן דוד מפרצובא צוקללה"ה אל דודו בעל ארון העדות זי"ע, כדי להזמין לשמחת הנישואין, והוא קיבלם בכבוד, ואמר שישתתף עמם בשמחתם. ואדהכי והכי בטרם נכנס הרה"ק מלברטוב לחופתו כבר נסתלק הארון עדות לעולם שכולו טוב. – ובעת שעמד תחת החופה, קרא פתאום לאביו הק' מפרצובא, ואמר לו, הלא תראה הנה, דער פעטער איז דא, [הנה הדוד נמצא כאן עימנו], ותיכף היסה אותו אביו והשתקו.

וכהנה וכהנה היו גילויים נפלאים מפעם לפעם בדור שלפנינו בבתי הצדיקים, כאשר לא התגבר כל כך ההסתר פנים. – אבל עתה בדורנו, ובפרט בתקופה אחרונה מתגבר החשכות עד מאוד, נסתם כל חזון, ואין איתנו יודע עד מה. ובזאת שומה עלינו להתגבר איתן דוקא בתוככי כל החשכות העצומה הזו, להבין ולהשכיל כי "יש שכר" לפעולתך, ובונים ומייצרים בתוך כל זה החושך הכנה גדולה ומופלאה לאור עצום ונפלא שיאיר ויזריח לעתיד. וככל שהירידה והנפילה גדולה יותר הרי התקומה והעליה ממנה מתעלה ליותר מעלה עליונה ונשגבה, לאין ערוך ושיעור.

וזה אחד מן הניסיונות הגדולים שבסוף עקבתא דמשיחא מתגבר החושך הרוחני בפרט, ואין חשים ואין מרגישים כמה מתעלים בתורה ועבודת השי"ת בעת כזאת, כאשר הובא מספה"ק נועם אלימלך. וזה עיקר הניסיון להתגבר ולהתחזק בתורה ועבודה אף שאין מרגישים טעם עידון העליון, כענין שהרגישו והשיגו דורות קדמונים, כמו שהובא שאמר הנועם אלימלך שלאחר שכבר זכה להרגיש הטעם לא יבקש השכר, שזה הטעם עצמו נמתק יותר מכל חיי העולם הבא.

והתדרדרות הדורות בימינו היא באופן נורא, שמלבד מה שהעולם מצד עצמו מתמלא יותר ויותר טומאה וזוהמא רחמנא ליצלן. גם אפשרות החטאים החמורים נעשו בדורנו קלים ביותר, ותועבות קשות שהיו בעבר רחוקים מאוד מאיש ישראל קודש, נעשו קרובים ונגישים, מחמת הפקרות הנורא והפריצות והמתירנות השולטים בכל מקום. וכדוגמת המכשירים השונים [מאשניקלע'ן], שבימינו ניתן במכשירים קטנים וזעירים המוחבאים בכיסים הקטנים להגיע לכל דבר אסור כנודע, וכן לטומאות ועבירות שנפרצו מאוד בדורנו.

ולולא דמסתפינא, נראה לפי מה שעוברים ישראל בזמנים הללו, שכל העומדים בעתים הללו בניסיונות הקשים ומרים המתגברים כנגדנו. הרי לעתיד ייחשבו בתורת "אבות", ולא בתורת "תולדות". – כאשר עם ירידת הדורות אין בני ישראל נחשבים כי אם כתולדות, הממשיכים את עבודת האבות שהתחילו עבורם.

אבל בעבודת דורות הללו, נחשבים ישראל כמו "אבות", כי בונים וסוללים עולם חדש ומחודש, ועומדים בניסיונות קשים חדשים ומחודשים, אשר לא שערום אבותינו מעולם. ודורות קודמים לא ידעו כלל וכלל מניסיונות נוראים

שכאלה, לא מיניה ולא מקצתיה. ויסוד תורת "אב", הוא במה שסולל ובונה וכובש דרכים חדשות, כנגד טבע העולם, כדוגמת שנקרא "אברהם העברי", שהוא מעבר אחד וכל העולם מעבר אחר.

ולפיכך בעמידת איתן בניסונות קשים ומרים של הזמנים הללו ייחשבו ישראל לעתיד בתורת "אבות" ולא כדין התולדות בלבד. וכענין שהובא להלן מספר הכוזרי (מאמר רביעי), שישראל בעבודתם יכולים להעפיל אף למדרגת מלאכי השרת מלאכי עליון, עיין שם.

ומצינו מעין זה במדרשי רז"ל, שכשיראו לעתיד איש פשוט יושב ומדבר עם האבות, ישאלו עליו מה לו לזה מדבר עם האבות, ויענה השי"ת שעשה רצונו. וזה הלשון במדרש אגדת בראשית (פד, א): "שמע אלי יעקב וישראל מקוראי וגו' (ישעיה מח, יב). א"ר אבהו, לעתיד לבוא עתידין הכל להיות תמיהין כנגד מי ששמעו להקב"ה, ואומר מה הוא כך, פלוני שישב ולא שנה מימיו ולא קרא, והרי הוא יושב עם האבות, ומסיח עמהן. והקב"ה אומר להן, מה לכם תמיהין, לא זכו אלו אלא מפני ששמעו לי בחייהן, שנאמר (משלי טו, לא) 'אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין', הוי שמע אלי יעקב" ע"כ.

ויש מזה קצת סמך לחידוש שבדברינו, שיוכל איש הפשוט שבישראל להשתוות עם האבות, והיינו מחמת העמידה בניסיונות קשים ומרים ומחודשים, כדוגמת שהיו האבות עומדים בניסיונותיהם הקשים ומכינים עולם חדש, מוכן ומזומן לה' ולתורתו, להביא קדושת השכינה לשכון כבוד בזה העולם.

שוב הראוני שזכיתי לכוון בזה בחסדי השי"ת לדברי הסה"ק שם משמואל להגדה של פסח, שכתב וז"ל: "מקמי מעפר דל מאשפות ירים אביון, להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו (תהלים קיג, ז-ח). הנה במדרש כל 'דל ואביון' שבספר תהלים, בישראל הכתוב מדבר. ואם כן יש להבין, מי המה הנדיבים נדיבי עמו, שהרי ישראל בכללם הם הנקראים דל ואביון".

"ונראה דהנה בחגיגה (ג). דרש רבא, מה דכתיב (שה"ש ז, ב) 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב', בתו של אברהם אבינו, שנקרא נדיב וכו', שהיה תחילה לגרים ע"כ. ואיתא בספרים הקדושים, שכל האבות נקראים נדיבים. ולפי זה היא הבטחה לכלל ישראל, שלעתיד יקמם מעפר ומאשפות, דהיינו מצב שבתכלית השפלות מגושם ומזוהם. עד שיושיבום עם אברהם אבינו ויתר האבות בישיבה אחת".

"ונראה שזה נמשך, מפאת שיש בהם מדת התשוקה לאביהן שבשמים. וזהו הלשון 'אביון', שפירש רש"י בעלמא תאב לכל טובה. ובדוד שבמידה שאדם מורגל בעולם הזה אותה מדה דבוקה בנפש אף אחר הפרדה מגוייתה, וכבזור הק' (ח"א ק.). אי בר נש אתמשיך בתר קוב"ה, ותיאובתא דיליה אבתריה בהאי עלמא, לבתר כד נפיק מיניה איהו אתמשיך אבתריה עכ"ל, ועיין באבן עזרא בהקדמתו לקהלת".

"ועל כן בישראל, בשביל שנקראין 'אביון' שמשותקין לאתמשיך לעילא, כך מדתם נמי בההוא עלמא שמשותקין לעולם יותר ויותר, לסלק בדרגין עלאין דרגא בתר דרגא, עד שזוכין לישיב בישיבת האבות".

"וזה לימוד גדול לכל איש, שישגיח היטב על התשוקה שלו, ולא יניחה לההרגל, ולאהבה המוסתרת בלב ישראל. שזוהי יתד גדולה שהכל תלוי בה, ויקבע שעות לעצמו להתבונן בה עד שיקנה בעצמו מידת התשוקה בכל יום יותר ויותר אחת מהנה לא נעדרה. וכבר אמרנו בשם כ"ק אבי אדומו"ר זצלה"ה, שהגיד לי ביחוד בענין זה, למען סור משאול מטה. שאיש שיש בו תשוקה דהקדושה, הנני ערב לו שלא יראה פני גיהנם, ואם יובא שמה יעוף עד מהרה משם כחץ מקשת עכד"ק ז"ל. הנה הוא זצלה"ה דיבר למען סור משאול מטה, ובמקרא דהלל הנ"ל מפורש עוד יותר, שזה מועיל לעליות גדולות עד מאד".

"על כן כל ערום יעשה בדעת, להרגיל את עצמו בתשוקה זו. הגם שזו סגולה טמונה בלימוד התורה, וכברש"י בפסוק (דברים ו, ו) 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום'. מכל מקום בדורות האחרונים שהדעת מעוטה והלבבות אטומים, צריכין לזכור זה ולהתעורר בפועל, שמענה ואתה דע לך" עכ"ל".

הרי מפורש לפנינו, שכבר חידש השם משמואל זה החידוש, שעתידים ישראל לישיב עם האבות, ועל כך מעיד בהם הכתוב בהלל הגדול "מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים עם נדיבי עמו", שהם האבות הקדושים. ומבואר מאוד על פי המתבאר, שנחשבים בעבודתם כמו אבות, המשנים את העולם ומחדשים דרכי טובים וישרים כנגד טבעו של עולם. והוסיף השם משמואל ללמדנו שורשו של דבר, ברצון ובתשוקה הפנימית שבלב ישראל להתמשך ולהתעלות משפלות טומאת עולם הזה, כמו שביאר יפה.

ומדברי המדרש אגדה הנ"ל שהבאנו, מבואר סעד חזק לדברי השם משמואל זצוקלה"ה, שמפורש שם שעתיד איש פשוט לישיב עם האבות כמו שחידש, [וכנראה לא היה לפניו זה המדרש], והדברים מכוונים תודה לקל יתברך.

ובפרט דורות הללו זמנים אלו שעוברים ישראל ניסיונות קשים ונוראים כנודע, וחיים בחושך הנורא של גלות עקבתא דמשיחא, המתגבר ומתרבה ככל שמתקרבים אנו יותר אל דורו של משיח. הרי ממילא לפי איכות הקושי בדורנו הוא הרבה יותר מבדורו של הגה"ק בעל השם משמואל זצוקללה"ה, שאין דמיון בין דורנו כיום לדורו, שכמו שנתבאר בענין החשכות הנוראה הממלאה כל הארץ בימינו אנו, ה' ישמרנו ויצילנו.

ועל אלו הדורות ושכיוצא באלו אמרו בגמרא פסחים (נ.). בחינת "עליונים למטה ותחתונים למעלה", כמ"ש שם: "דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד, כי הדר, אמר ליה אבוה, מאי חזית. אמר ליה, עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה. אמר לו, בני עולם ברור ראית".

והנה על מי נצרך לחדש ממה שראה שם "עליונים למטה", הלא זה פשוט כביעתא בכותחא, שלא על גיבורים או על מפורסמים שלמטה נצרך לחדש לנו זאת, שזאת מבין כל מי שמעט שכל בקדקדו, ואין צורך לחדש זאת מעולם העליון. – אך נראה עיקר החידוש על דורות שכאלו הנראים כנמוכים עד מאוד, דורות שפלים בהסתר ובחשכות, עליהם נצרך לחדש שהם יותר חשובים מדורות עליונים נשגבים, כי לפום עבידתא עביד מטללתא, וככל שנמצאים בדורות יותר נפולים וירודים, כן מתקיים בהם יותר "אעלך גם עלה", ועל אלו הדורות אמרו שהם "תחתונים למעלה".

על דרך שמצינו במדרש (שה"ש רבה ב, כ): "אמר ר' חייא בר אבא, אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן, ובלבד שיהרגוני מיד. אבל בדורו של שמד איני יכול לסבול, ומה היו עושים בדורו של שמד כו' ומשיאין נפשותיהם מהם" ע"ש,

וכן בדורות הללו כיום סובלים ישראל נוראות בייסורים תמידיים של דורו של שמד, הן ייסורי הגוף והן בייסורי הנפש, בחושך הגמור והנורא שברוחניות, ובחלישות הדור וקטנותו בכל העניינים הגשמיים והרוחניים גם יחד.

וזה יסוד מוצק, שככל שהכנת הניסיון קשה יותר לאדם, כן ההתעלות שלאחריה תגדל יותר. וככל שמקוים בנו "אנכי ארד עמך", כן יתקיים יותר "אנכי אעלך גם עלה".

והראוני בספה"ק דברי ישראל בפרשא דידן (פר' ויחי), שכתב וז"ל: "פחו כמים אל תותר (בראשית מט, ד). ולפי פשוטו הוא דברי קנטורים כפירוש רש"י. ולפי הרמז יש לומר, אדרבה שהוא ענין ברכה. והוא, כי טבע המים שיורד ממקום גבוה לנמוך (תענית ז.), ושם נשאר, כי אי אפשר למים לחזור ולעלות למעלה כידוע. וכן יש שיורד ממדרגתו ושם נשאר חלילה, אמנם הצדיק אף שלפעמים הוא יורד ממדרגתו, הוא ירידה לצורך עליה, ולא נשאר שמה, רק חוזר ועולה למדגה גבוה יותר, בבחינת (יחזקאל א, יד) 'והחיות רצוא ושוב' כידוע. – זהו הברכה שברך אותו, 'פחו כמים', היינו כשיהיה לפעמים יורד ממדרגתו כנ"ל, 'אל תותר', ותשאר שמה כטבע המים, רק יהיה ירידה לצורך עליה כנ"ל, והבן" עכ"ל"ק.

ובהאמור נמצא שככל שהירידה עמוקה יותר מתחילתה, כן בהתגברות ועליה שלאחריה נכפלת העליה בכפלי כפליים, כד"א "ואנכי אעלך גם עלה".

ובסה"ק עבודת ישראל (פרשת בהעלותך) כתב המגיד הק' ז"ע, וז"ל: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' וגו' (במדבר י, לה). רמז הארון לתלמיד חכם שנקרא ארון, כמו שאמרו על מאמר חז"ל (שבת לב.). שקורין לארון ארנא, כי התלמיד חכם נקרא 'ארון' על שם הלוחות והתורה שניתנו בו, והוא מבוזה בעיני המון וקורין להם ארנא בלשון בזיון. והנה דרך הצדיק להתקרב לבוראו דבר יום ביומו, אכן למי שהבורא ברוך הוא רוצה בו מנסהו בכמה ניסיונות אם יעמוד בס, ואז אם יתזק ויעמוד על משמרתו אז יעלה למעלה גדולה ונפלאה. וכמו שאמרו במדרש (במדבר רבה טו, יב) קח את הלויים, זהו שאמר הכתוב (תהלים יא, ה) ה' צדיק יבחן, אין הקדוש ברוך הוא מעלה את האדם לשררה עד שבוחן ובודק אותו וכו' עיין שם".

"והנה בשעת הניסיון, שהוא ירידה לצורך עליה כנ"ל. הענין הוא כמו העולה במעלות הסולם, אשר מידי צריך לעלות על השלב הגבוה עוקר רגל אחד משלב שתחתיו, ונשאר עומד כרגע ברגלו אחת על הסולם ורגלו אחת באויר, ואז צריך האדם שמירה והבחנה שלא יפול חס ושלום. וכן הענין הזה בעבודת ה' בשעת הניסיון, אף על גב שיעלה אחר כך יותר גבוה, מכל מקום בשעת הניסיון נשאר עומד כמו על רגל אחד, ואז צריך שמירה גדולה וחזוק, ה' ישמור לנצח כל החוסים בו".

"וזה שאמר הכתוב 'ויהי בנסוע הארון', כלומר כשהתלמיד חכם נוסע מענין לענין וממדרגה למדרגה. 'ויאמר משה', כלומר שהתפלל על הצדיקים. 'קומה ה'', והיה בעזרתם שלא יפלו חס ושלום ואדרבה יתחזקו ויעלו יותר ויותר. 'ויפוצו אויבך וינסו משנאיך', כלומר שלא יהיה אז אחיזה לחיצונים בהם, עד יעבור עמך ה', אמון" עכ"ל"ק.

ואדרבה, מתוך העמידה האיתנה בצוק העתים של זמנים ומקומות נמוכים ושפלים, יותר מתעלה אחר כך במעלה, ממה שלא היה עובר אותם ניסיונות.

כמו שכתב בספה"ק שפת אמת פרשת ויגש (תרל"ו ד"ה בפסוק), וזל"ק: "בפסוק (בראשית מה, ג) ולא יכלו אחיו כו' כי נבהלו כו' אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי כו'. וקשה, כי בזה הוסיף עוד לבייש אותם, בהזכיר את מכירתם אותו. אך בוודאי השבטים הרגישו אז קדושת יוסף הצדיק. וז"ש 'נבהלו מפניו' דייקא. והשיב להם יוסף, כי בא למדריגה זו על ידי מכירתם אותו למצרים, ושהם גורמים בצדקתו. ובזה סר מהם הצער, אשר חשבו כי אם היה אצל אביו היה גדול בצדקו יותר, אבל לא כן היה כנ"ל" עכל"ק.

ודבר מחודש למדנו מדברי קדשו, שיוסף נתעלה לרום צדקתו דוקא מתוך עבודתו במצרים, ומתוך כל הניסיונות 'אשר מכרתם אותי מצרימה', יותר ממה שהיה מתעלה ומשיג אם היה יושב כל אותה העת בארץ הקודש, ועוסק עם אביו בחיר האבות בתורתו כל אותו הזמן, כי כמו שנתבאר העליה שמתוך הירידה גדולה וגבוהה הרבה יותר.

וביאור עומק דברי קדשו של השפת אמת, על פי הידוע שיוסף הצדיק נחשב כמו 'אב', ורק לפי שאין קורין אבות אלא לשלשה, ואין צריך עוד להימנות עמהם, ונמנה בין שבעת הרועים של ישראל, אבל מצד מדרגתו נחשב יוסף כמו אב. והא ראייה, ששני בניו נמנים ביחד עם השבטים, כי הוא נתעלה למדרגת אבות ובניו מן השבטים.

ועיקר מה שנעשה יוסף הצדיק במדרגה נעלה כזו שייחשב כמו אב, זה נעשה בהיותו במצרים בכ"ב שנות 'רוגזו של יוסף'. ואילו היה נשאר עם אביו בארץ כנען לא היה מתעלה למדרגת אב כלל, רק נמנה בשווה עם שאר השבטים. ורק מתוך עמידתו בניסיונות אש קשים מנשוא, ועבודת השי"ת שהחזיק בה במסירות נפש במצרים, הם שהעמידוהו על מעלתו הכפולה, שנתחשב בין האבות ולא בין השבטים.

ובזה מבואר דברי השפת אמת, שכשירדו האחים למצרים לא הכירו את יוסף מחמת רוב דרגתו, והיינו מחמת שאין דרגתו בשווה עמהם להתחשב כשבט בין השבטים, אלא נתעלה יותר מהם להיות כמו 'אב', ורק ב' בניו מן השבטים. – והיינו שאמר להם יוסף שכל זאת גרמו לו הם במה שמכרו אותו מצרימה, שמתוך ניסיונות קשים אלו נתגדל במצרים להיחשב כמו אב ודו"ק.

ומכאן נלמד עוצם הכוח הגדול של איש ישראל כאשר זוכה לעמוד בניסיון ולהתגבר בכוחות גבורה עילאיים, שמתוך עמידת איתן בניסיונות קשים זוכים להתעלות וגבורה דקדושה.

כאשר מברכים אנו בברכות השחר בכל יום "אוזר ישראל בגבורה", ואם בגבורת הגוף הדברים אמורים לא ראינו שיהיו ישראל כל כך גיבורים וחזקים, אדרבה אומות העולם גיבורים ואלימים יותר, כד"א 'גיבורים ביד חלשים'. – אך לא על גבורת הגוף אנו מברכים אוזר ישראל בגבורה, כי אם בגבורת הרוח והנפש, שהיא הגבורה הרוחנית הפנימית, לעמוד איתן כנגד כל ניסיונות העולם וטומאתו, ולהתהלך כנגד שטף רוח מים הזידונים השוטפים כל העולם. שבזה אוזר השי"ת את ישראל בגבורה עזה, גבורת הנפש, איזהו גיבור הכובש את יצרו (אבות ד, א).

ולכן אפילו הצדיקים עוברים ניסיונות קשים, כאשר הובא מדברי החלקת יהושע ריש פרשתנו, כדי לרוממם ולהעלותם אחר כך יותר ויותר למדרגה יותר עליונה, כד"א (תהלים ס, ו) "נתת ליראך נס להתנוסס".

ומהאי טעמא כתב בסה"ק קדושת לוי (פר' אמור בפסוק ואל בני ישראל תדבר) שיותר יש נחת רוח להשי"ת מעבודתם של בעלי התשובה שצריכים להתגבר על ניסיונותיהם הקשים, מעבודת הצדיקים.

וזל"ק: "וזה כווננו חכמינו ז"ל (ברכות לד:) 'במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד', כי הקדוש ברוך הוא מקבל תענוג מבעל תשובה יותר מהצדיק גמור. שהצדיק גמור אין לו יצר הרע כבר, ובקל הוא עובד אותו, אבל הבעל תשובה שעד עתה היה יצרו מתגבר עליו, ועכשיו שיבר אותו ומכניע אותו עד לעפר, ואז להשם יתברך תענוג גדול ממנו" עכל"ק.

ויסוד דברי קדשו מוכח גם כן מעצם המציאות שרוב שנות העולם עברו בגלות ולא בעולם התיקון. כאשר שיתא אלפי שני הוי עלמא, ורובם המכריע של כל שנות העולם היו ישראל בגלות וייסורים, ומיעוטם בשנות התיקון כשהיה בית המקדש קיים או בימות המשיח. אבל רוב שנות העולם היו ישראל מעונים בייסוריהם, ועומדים כנגד הפרעות ומניעות רבות. – ועל כרחק מוכח מזה, שיותר יש תענוג ונחת רוח לפניו מעבודה זו שבתוך הגלות, הנעשית מתוך התמודדות קשה עם היצר ועם ניסיונות, מאשר בעבודה שמתוך שלום ושלווה איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו.

ולפיכך שומה עלינו להכיר בעוצם כוח מופלא זה, של 'אוזר ישראל בגבורה', ולהכיר כוח פנימי של איש ישראל, וערך החשוב של כל התגברות ומעשה טוב, שמתעלה בזה יותר ויותר, 'אעלך גם עלה'.

ועד כדי כך גדלה מעלת ישראל, שכתב בספר הכוזרי (מאמר רביעי) שיכולים ישראל בעבודתם להגיע למדרגת המלאכים, כדוגמת שזכו הנביאים והצדיקים הקדושים. וז"ל: "הנביאות אשר יבדל בה הנביא כמעט מכל המין האנושי, וידבק במין המלאכים, ותהי בו רוח אחרת, כמה שנאמר (ש"א י, ו) 'ונהפכת לאיש אחר', (השם ט) 'ויהפך לו אלהים לב אחר'. 'ורוח לבשה את עמשי' (דבה"א יב, יט), 'היתה עליו רוח ה' (שם טו, א), 'ורוח נדיבה תסמכני' (תהלים נא, יד). – ורוח כנוי לרוח הקודש, העוטה את הנביא בשעת הנבואה, ואת הנזיר ואת המשיח. זאת אומרת את האיש שנמשח לכהנה או למלוכה, בשעה שהנביא מושחו. וכל אדם בשעה שיעזרהו האלוה ויישירהו אל דבר מה, ואת הכהן בשעה שהוא מודיע נסתרות בשאלו באורים ותמים. אותה שעה יסורו מלב האדם הספקות שהיו לו לפני זה בענין האלוהים, וילעג לכל ההקשים ההגיוניים, אשר בעזרתם היה מנסה להגיע אל ידיעת האלוה רבונותו ואחדותו. ואז יגיע האדם למדרגת עובד אלוה מתוך אהבה, המוכן למסר נפשו על אהבתו. כי בדבקות באלוה הוא מוצא נעימות עצומה, ובהתרחקות ממנו הוא רואה מקור כל נזק וצער וכו" עכ"ל הכוזרי שם.

ועל כך באה הבטחת השי"ת ליעקב אבינו ע"ה, מתוך העמידה בניסיון הגלות הקשה, "כי לגוי גדול אשימך שם", שהיא ההתעלות הנפלאה במעלה הרוחנית. כי אם מצד הגוף היא זו הברכה, שירדו ישראל לגלות כי 'לגוי גדול אשימך', לא ראינו זאת בשאר גלויות. שהרי ישראל מתמעטים והולכים בפזורות גלויותיהם, כי אתם המעט מכל העמים. ועל כרחך עיקר מה שנקראים גוי גדול ועם רב וכיוצא, הכל הוא בגדולה באיכות, ובחשיבות המעלה הרוחנית, לא גוי גדול במספר הגופים של ישראל.

אלא גוי גדול באיכות, כדמצינו גבי משה רבינו ע"ה שאמרו בו שהוא שקול כנגד שישים ריבוא, וכן כיוצא בזה בשאר אבות העולם וצדיקים הגדולים, שיחידים מהם שקולים יותר מכמה אלפים ורובבות אנשים. ולכן נחשבים ישראל 'גוי גדול', דהיינו גדול באיכות, שכל אחד מישראל חשוב ושקול פי כמה וכמה.

והיינו טעמא שנמשלים ישראל 'ככוכבי השמים', ללמדך שכל אחד מישראל הוא 'כוכב' בפני עצמו. וכמו הכוכב שם למעלה הוא עולם שלם בפני עצמו כל כוכב וכוכב לפי עניינו ובחינתו שבגרמי שמים, ולכולם שמות יקרא לפי תפקידם ועניינם בעולם. כן ישראל גם הם ככוכבים, שכל אחד מישראל עולם מלא. – ויחד עם זאת נמשלים הם גם לעפר, ללמדך על טבע השפלות והענוה של ישראל, שעם כל גדולתם ככוכבים הרי הם שפלים ברוחם ואינם מתגאים בה.

כמ"ש א"ז צוקללה"ה בספה"ק תולדות אדם (ריש פרשת בראשית), וזל"ק: "כתיב (תהלים קיא, י) 'ראשית חכמה יראת ה'". יסוד וראשית החכמה היא לדעת שהוא חסר מכל מדע וחכמה. וזה יראת ה', על ידי היראה, שמתבונן בגדלות הבורא יתברך שמו ורוממותו, אז מכיר שפלותו, ויודע בבירור שהוא ערום מכל חכמה ויראה. וזה הוא עיקר המדע והחכמה. ועל ההיפוך, אמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת ז כג) 'אמרת א חכמה וגו' וכו' עכלה"ק.

ולזאת צריך להעריך היטב סגולת ישראל בכל מעשה טוב שעושה בחשכות עקבתא דמשיחא, ובענין הנודע "מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך", שבמקום חושך כל אור קטן שמבליח ומפיץ מעט אור לפזר את החושך, הכל שמחים לקראתו מאוד, להאיר מתוך חשכה. כן הגלות נמשלת ללילה ולחושך, וכל דבר קטן שמאיר מעט איש ישראל בתוך חשכה, הרי הוא אור חשוב ונערב מאוד, ומשתעשעים בו למעלה בכל דבר קטן שעושה בטוב.

ובזאת צריך מאוד להתגבר בזמנינו, באמונת אומן בכוחות סגוליים של ישראל קדושים, ובחשיבות הגדולה של כל דבר קטן טוב הנעשה בחשכות עקבתא דמשיחא. וזה אחד מעיקרי ניסיונות הקשים בדורות הללו של עקבתא דמשיחא, להאמין בכוח הגדול שיכול לפעול ולעשות בטוב ובקדושה, ולפעול גדולות ונצורות לעילא ולתתא יותר מדורות הראשונים. – אך כל זאת אין אנו רואים ומרגישים, כי נסתם כל חזון, ואין איתנו יודע עד מה. שהרי אילו היו חשים ורואים כל זאת כמו שהרגישו בדורות קדמונים, לא היה החושך של עקבתא דמשיחא, וחושך זה הוא המכין את האור הגדול העתידי של 'אורו של משיח', דלית נהורא אלא מגו חשוכא.

ומהאי טעמא צריך להתחזק מאוד גם באמונת הגאולה, והאמונה בביאת המשיח, כמו שהתקין לנו הרמב"ם ז"ל בעקרי האמונה. ולפעמים יותר קשה זו האמונה שבביאת המשיח מן האמונה בהשי"ת. על דרך ששאלני פעם תלמיד חכם אחד, שמתקשה מאוד בזו האמונה שבביאת המשיח, אחר שמתעכב זה אלפי שנה, ואין רואים שום גאולה מן הגלות המר.

ועניתי לו, הנה מדברין נראה שבאמונת השם יתברך ואמונת ההשגחה אינך מתקשה, כי אכן זו האמונה פשוטה וברורה לכל משכיל ומבין, כשרק מתבוננים בהנהגת העולם וסידורו המופלא מגרמי שמים ועד תחתיות ארץ, וכד"א (ישעיה מ, כו) "שאו מרום עיניכם, וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם, לכולם בשם יקרא, מרוב אונים ואמץ כח". ורק באמונת הגאולה וביאת משיח צדקנו להושיע את ישראל, ולתקן עולם במלכות שמים הנך מתקשה.

ברם עם מעט התבוננות נוכל גם אמונה זו לקרב אל השכל, הלא כל סוחר פשוט שפתח את בית מסחרו כדי שהעסק יכניס לו רווחים, בוחן ובודק כל העת את טיב הצלחת העסק, אם אכן יש כאן רווחים, וההכנסה גדולה מן ההוצאה. שכן אם ינחל כל העת רק הפסדים, עתיד הוא לרדת מטה מטה עד פשיטת רגל וקריסת כל העסקים חלילה. – ועתה מי לנו גדול מן היוצר ובורא ב"ה, שהקים עולם גדול ומופלא שכזה, מלא חכמה ובינה ומלא כוחות ותעצומות, על כל מפעליו ופועליו. והלא פשוט שאף הוא יתברך יש לו תכלית נרצה, להעלות רווחים נאים ומתוקנים מזה העולם, על פי רצון ודת תורתנו הקדושה.

ובכן אם רואים אנו כעת בגלות המר, בחשכות הנוראה שבעולמנו, המתמלא יותר ויותר טומאה וזוהמא כפירה ואפיקורסות, וצרות רבות סבבונו בייסורים ועגמות נפש אשר לא יספרו מרוב. הלא בוודאי פשוט שלא לעולם שכזה התכוון הבורא, ואם אין עתיד טוב לעולמנו ולעמנו עם הנבחר, הרי כבר מזה שנים רבות שהיה צריך הסוחר הגדול ב"ה לסגור את בית מסחרו כביכול על מנעול ובריה. ומזה גופא שאנו רואים בהמשך קיום העולם וקיום עם בני ישראל, והבורא יתברך ממשיך ומנהיג ומשגיח עלינו ובעדנו, ובכל פרט ופרט ינהלנו, זה גופא מעיד בעדות נאמנה שהעולם מכין את עצמו לגאולה טובה ולתיקון הגמור, שמתוך כל אלו הצרות וההשקעות שמשקיעים ישראל בעולם ברוחניות ובגשמיות יהפכו ממנו לעולם שכולו טוב.

וכל זאת באתנו בחשכת הגלות הנורא הזו, כדי להכין את העולם לתיקון הגדול והעצום שיהיה בעולם באורו של משיח. וככל שאנו מכינים אותו יותר בנאמנות, ומתוך זו החשכות העצומה, כן יהיה אחר כך עולם יותר מתוקן ומאיר באור נפלא אור יקרות וקיפאון.

שהרי בדורות הללו עיקר הגלות היא ליצירת אור גדול שלאחריה, ולא משום 'חבלי משיח' כלל. כמ"ש בספה"ק תולדות אדם (פרשת עקב בקדושה של שבת ד"ה ועינינו) שכבר ביטל הנועם אלימלך זי"ע חבלי משיח, וזל"ק: "שמעתי אומרים בשם רבינו הה"ק ר' אלימלך זצלה"ה זי"ע, שאמר כל הצרות שאמרו חז"ל שיהיה בעקבי דמשיחא, היה רק קודם שהיה אלימלך בעולם. אבל אחר כך שהיה אלימלך בעולם, נשתנה הכל לטובה" עכלה"ט.

וכבר היה המעשה, בעת שעלה הרה"ק מהר"א מבעלזא זצוקלה"ה מעמק הבכא, וניצול בנסים מופלאים מגיא ההריגה שבשואה האיומה, וכשהגיע לארץ הקודש בערום ובחוסר כל, הנהיג את השבת הראשונה בארץ הקודש, בעיר חיפה יצ"ו, וניהל התפילות והשולחנות באותה שבת בבית הכנסת הגדול שבחיפה. ובאותה עת היה רב בית הכנסת הגדול הרה"ג רבי אברהם אבא הכהן צוקרמן זצ"ל, מזקני דור דעה דחסידי ביאלא בפולין של מעלה. ובעת שהיה יושב בשולחן הטהור סמוך וקרוב עם הרה"ק מבעלזא, וראה והביט במראהו הנורא, כידוע שאיבד כל משפחתו כולם בגיא ההריגה, והוכרח לגזוז זקנו בדרך בריחתו וכו'. וגם הר"ר אברהם אבא הנ"ל שהיתה כל משפחתו ובית אביו ובית חמיו, שכולם עלו על המוקד משפחות משפחות הי"ד. – ומתוך סערת רוחו שאל את הרבי הק' מבעלזא בתמיהה עצומה על השואה הק' הזו, שהלא כתב התולדות אדם קדישא שהנועם אלימלך כבר ביטל את כל חבלי משיח.

וכשמע הצדיק את שאלתו, הזדעזע מאוד, ואמר בוודאי פשוט שכבר ביטל הנועם אלימלך את כל גזירות חבלי משיח, וכל השואה הזו היתה ענין אחר לגמרי, [א'פעם אנערעש].

וכאמור, מתוך כל זו העבודה המופלאה שבחשכות עקבתא דמשיחא נוצר האור הגדול של אורו של משיח.

וכן בפרטיות ככל שעומד האדם יותר בניסיונות וקשיים וייסורים, הרי הוא מכין את גדלותו ומעלתו הפרטית אחר כך במעלה יותר גבוהה, ואנכי אעלך גם עלה.

שהרי התיקונים הנפלאים שיהיו בעולם לעתיד בעולם התיקון, אין לשער ואין לתאר, עין לא ראתה אלקים זולתך. כי לאחר התגלות האלוקות שבכל דבר ובכל נברא, יהיה מכל פעולה ופעולה שיעשו ישראל בעולם התגלות כבוד אלקים נורא.

ולדוגמא לשבר את האוזן נוכל להמשיך מעט גודל התיקון שייעשה לעתיד לבוא, שהרי אז יהיה 'יום שכולו שבת', ושבת דידן אחד משישים מימות המשיח. ונוכל ללמוד גודל התיקונים הנפעלים אף כיום בשבתות דידן, שבכל מאכל ומאכל שאוכלים ישראל לכבוד שבת נעשה ונפעל תיקונים עצומים בעולם, ואין כאן המקום להאריך בזה.

כמ"ש בספר הקדוש "בית אהרן" (ליקוטים שבשלהי הספר מהרה"ק הרב ר' אהרן מקרלין זצוקלה"ה, דף קמד.): "בשם הרב ה"ק רש"ק [הרה"ק ר' שלמה קרלינער] זצוקלה"ה, צריך לדאוג יותר אם אין לו דגים בשבת, יותר מענין שאמרו בו רז"ל (יומא פח). ידאג כל השנה ח"ו" עכלה"ק.

והנה אותו ענין שידאג בו כל השנה, הלא הוא בעשיה שראה מה שראה, ואילו כשאין לו דגים בשבת הוא בשב ואל תעשה. ואף על פי כן צריך לדאוג בענין זה יותר מאותו ענין חמור ונורא.

ומכאן נוכל לקבל מעט השגה מעוצם התיקונים הנוראים הנעשים ונפעלים בקדושת שבת קודש, אפילו באכילת דגים פשוטה, כל שכן וקל וחומר בן בנו של קל וחומר בתורה ותפילה שבשבת קודש.

ויתרה מזו למדנו כאן, חומרת השבת ועוצם קדושתה, שאפילו בשב ואל תעשה שרק לא אכל דגים צריך לדאוג כל כך, אף שלא חיללה כלום בקום ועשה, כי אם בשב ואל תעשה בלבד.

ובשבת קודש נעשה התיקון כסדר הפשוט, והוא 'יום מנוחה', מנוחת אהבה ונדבה, מנוחה שלמה שאתה רוצה בה. ולא כבימות החול שהתיקון נעשה מתוך ההתמודדות והמלחמה, כי גם במלחמת היצר יש בחינת מנוחה בשבת קודש. ובעצם העשיה הפשוטה של מצות השבת בכבוד ועונג השבת, שהאדם אוכל מאכלי השבת נפעלים ונעשים תיקונים עצומים שכאלה.

ומתוך כך נבין כמשל וכדוגמא אל יום שכולו שבת ומנוחה שלעתיד לבוא, שבוודאי יפעלו וייעשו אז בעולם תיקונים עצומים נוראים ונפלאים, ומתוך כל הבריאה כולה יהיה שופע אור אין סוף ב"ה, בגילוי אלוקות נורא שבכל דבר, וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כן יציר כי אתה יצרתו, ויאמר כל אשר נשמה באפו וכו'.

ואז יהיה יותר גדול מה שבני ישראל יפעלו בתורה ובמצוות, אפילו באכילתם, ביום שכולו שבת.

אך את כל זאת אנו פועלים ומכינים עתה בעבודת חשכת הגלות המר, שאורו של משיח נוצר מתוך התכשיות והמלחמה וההתמודדות, כמו שאין גחלת העץ מוציא האש רק מתוך הבטישה כנודע.

וזאת נרמז בפרשא דידן (מט, א) "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר, האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". ופירש רש"י: "ביקש לגלות את הקץ, ונסתלקה ממנו שכינה וכו'". – היינו שיעקב ביקש לגלות האור הגדול שיזריח בעולם לעת קץ, אך 'נסתלקה ממנו שכינה', לומר שדוקא מתוך סילוק שכינה נעשה ונוצר עת קץ. ואי אפשר לקץ שיתגלה, להודיע ולהיוודע 'את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', כי אם מתוך עמידת איתן בגבורה ובעוז בעת סילוק השכינה, והיא הנותנת להביא ולהחיש עץ קץ, ולעולם שכולו טוב.

וזה רמזו ליעקב אבינו ע"ה כשנסתלקה ממנו שכינה, שכן יהיה בעקבתא דמשיחא גודל הניסיון של החשכות שיהיה נראה כמי שנסתקה שכינה ח"ו. אבל דווקא מתוך העבודה במצב כזה, מכינים ישראל את עץ קץ, והמעלה הגדולה של לעתיד לבוא.

אולם, זאת נדע נאמנה, שכבר הכינו וכבשו הדרך בעבורנו, וכל עבודת האבות היתה בשביל דורות שלאחריהם, שיעמדו איתן בניסיונות קשים הללו של דור עקבתא דמשיחא. וכמו שנתבאר במה שמלמדנו הכתוב בפרשא דידן 'ויחי יעקב בארץ מצרים טו"ב שנה', להכין את ישראל לחיות בטוב ולהחזיק מעמד גם בגלות מצרים ובשאר גליות ישראל בכל עת בכל מקום ובכל זמן לפרט ולכלל.

ובפרט בעבודתו הנוראה של יוסף הצדיק ע"ה, שירד למצרים ועמד בעוז ותעצומות בניסיון הקשה ביותר שבעולם, ובנסיון של בית האסורים. כמבואר בספרים הקדושים, שרק מכוחו של יוסף הצדיק ע"ה אנו יכולים להחזיק מעמד בניסיונות הקשים שבגלות. כנרמז בדברי המדרש (ויקרא"ר לב, ה): "יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו" ע"כ.

ובכן כבושה הדרך ומוכנה עבורנו לעמוד איתן בכל ניסיונות הקשים הן בגוף והן בנפש, ואל לנו חלילה ליפול ברוחנו ולרפות ידינו מן המלאכה, רק לדעת באמונת אומן כי "יש שכר" על כל העבודה הזאת, כמו שנתבאר.

יתן השי"ת שנזכה מהרה להתגלות אורו של משיח, שיבער כל טומאת וזוהמת העולם, ותמלא הארץ דעה את ה', בביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

לקבלת הגליון מידי שבוע למייל שילחו ל m0732951213@gmail.com